

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra nederlandistiky

De bibliotheek van de 21e eeuw

Bibliotheek Veenendaal en Bibliotheek Olomouc – een casestudy

The Library of 21st century

Library Veenendaal and Library Olomouc – a casestudy

Knihovna 21. století

Knihovna města Veenendaalu a Knihovna města Olomouce – případová studie

Bakalářská práce

Praktická nizozemská filologie

Autor: Monika Dolanská

Vedoucí práce: drs. Bas Hamers, M.A.

Olomouc

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce drs. Base Hamerse, M.A. a uvedla v ní veškeré zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne

Monika Dolanská

Dankbetuiging

Op deze plaats wil ik de begeleider van mijn scriptie drs. Bas Hamers, M.A. bedanken voor zijn waardevolle adviezen en aanmerkingen bij de verwerking van deze scriptie. Verder wil ik ook de directeur van Bibliotheek Olomouc, RNDr. Lenka Prucková, en de directeur van Bibliotheek Veenendaal Mieke van Dijk bedanken voor een aangename ontvangst in beide bibliotheken.

Inhoud

Inleiding	6
1. Geschiedenis van bibliotheken	8
2. Architectuur van de bibliotheek	12
2.1 Locatie	12
2.2 Exterieur	12
2.2.1 De Boekenberg in Spijkenisse, Nederland	13
2.2.2 De openbare bibliotheek in Soběslav, Tsjechië	14
2.3 Indeling van de bibliotheek	14
2.4 Interieur	14
2.4.1 “Verhaal” van de bibliotheek in het interieur	15
2.4.2 Temperatuur, lucht en lawaai	16
2.4.3 Verlichting	16
2.4.4 Kleuren	16
2.4.5 Boekenrekken	16
2.4.6 Zitmeubelen	17
3. Rol en functie van de bibliotheek	18
3.1 Bibliotheek in tijden van internet	18
3.2 Bibliotheek – alles onder één dak	19
3.3 “Woonkamer van de stad”	21
3.4 Bibliotheek als “maatschappelijk hart van de samenleving”	22
3.5 Bibliotheek als plaats voor kunst en cultuur	23
4. Promotie van de bibliotheek	25
4.1 Interne PR	26
4.2 Externe PR	26
4.2.1 Het merk <i>de Bibliotheek</i> in Nederland	27
5. Bibliotheek Veenendaal	28
5.1 Veenendaal	28
5.2 Geschiedenis van Bibliotheek Veenendaal	28
5.3 Architectuur	29
5.3.1 Locatie	29
5.3.2 Exterieur	30
5.3.3 Indeling van de bibliotheek	30
5.3.4 Interieur	31
5.4 Rol en functie van Bibliotheek Veenendaal	35
5.4.1 Met Stip	35
5.4.2 Alles onder één dak in De Cultuurfabriek	35
5.4.3 Programma	38
5.5. Promotie van de bibliotheek	39
5.5.1 Externe PR	39
5.5.2 Interne PR	40
6. Bibliotheek Olomouc	42
6.1 Olomouc	42
6.2 Geschiedenis van Bibliotheek Olomouc	42
6.3 Architectuur	43
6.3.1 Locatie	43

6.3.2	Exterieur	44
6.3.3	Indeling van de bibliotheek	44
6.3.4	Interieur	45
6.4.	Rol en functie van Bibliotheek Olomouc	47
6.4.1	“Woonkamer van de stad”	47
6.4.2	De bibliotheek onder één dak	48
6.4.3	Bibliotheek als “maatschappelijk hart van de samenleving”	48
6.4.4	Programma	49
6.5	Promotie van de bibliotheek.....	49
6.5.1	Externe PR.....	50
6.5.2	Interne PR	50
7.	Samenwerking en inspiratie	52
7.1	Vergelijking van beide bibliotheken volgens cijfers.....	52
7.2	Onderlinge inspiratie	53
7.2.1	Architectuur	53
7.2.2	Het café.....	54
7.3	Promotie	54
7.3.1	Externe PR.....	54
7.3.2	Interne PR	55
7.4	Samenwerking.....	55
	Conclusie	58
	Resumé	60
	Summary	61
	Bronnen	62
	Anotace	64

Inleiding

Einstein heeft eens treffend opgemerkt, dat *“the only thing that you absolutely have to know is the location of the library.”* De bibliotheek van de 21e eeuw zou namelijk een plaats moeten zijn, waar je zowel rust en ontspanning als kennis en inspiratie vindt. Een plaats waar je niet alleen boeken kunt lezen en lenen, maar ook waar je aan spannende lezingen, tentoonstellingen en andere culturele evenementen kunt deelnemen en waar je je vrienden ontmoet. Kort en bondig – een plaats, waar je je thuis voelt.

Tijdens mijn zomerstage in Bibliotheek Veenendaal in Nederland heb ik me gerealiseerd, dat ik precies op zo een plaats werk. De bibliotheek in Veenendaal is “een woonkamer van de stad”, waar je in een levendige en gezellige sfeer van alles kunt beleven. Ik wilde me in het boekenwezen verdiepen en meer over het huidige concept van de bibliotheek te weten komen. Toen onstond het idee om mijn bachelorscriptie over dit thema te schrijven.

In het eerste hoofdstuk schrijf ik kort over de geschiedenis van het boekenwezen, met de nadruk op de veranderende rol van de bibliotheek in de maatschappij. In de volgende drie hoofdstukken probeer ik criteria te beschrijven waaraan de bibliotheek van de 21^e eeuw zou moeten voldoen. Ten eerste gaat het over de architectuur van het bibliotheeksgebouw. Hier laat ik me door meningen van vooral Tsjechische architecten inspireren, ten eerste omdat er in Tsjechië in de laatste jaren veel goede projecten van nieuwe bibliotheeksgebouwen werden gerealiseerd en ten tweede omdat de meningen van Tsjechische architecten op dit gebied min of meer gelijk zijn aan die Nederlandse. In het derde hoofdstuk behandel ik de rol en functie van de bibliotheek en in het vierde de promotie van de bibliotheek. Hierbij is er dan meer sprake van meningen van Nederlandse en Vlaamse deskundigen en bibliothecarissen, omdat zij al verder zijn in het realiseren van het concept van de moderne bibliotheek dan wij in Tsjechië.

In het vijfde en zesde hoofdstuk worden Bibliotheek Veenendaal en Bibliotheek Olomouc uitvoerig beschreven. Bibliotheek Veenendaal heb ik vanwege mijn stage gekozen en omdat ik denk dat het een echte bibliotheek van de 21^e eeuw is. Ik studeer en woon in Olomouc, dus heb ik er belang bij dat er in Olomouc ook een goede bibliotheek is. Daarom heb ik Bibliotheek Olomouc gekozen, om te weten te komen of zo een prachtige en levendige stad als Olomouc de bibliotheek van de 21^e eeuw heeft. Bovendien zijn Veenendaal en Olomouc sinds 1993 partnersteden en werken ze samen op verschillende gebieden. Toen ik stage liep heb ik gezien en zelf beleefd hoe goed deze samenwerking

werkt. Ik vond het echter jammer dat de bibliotheken nog niet samenwerken. In het laatste hoofdstuk probeer ik daarom de eerste ideeën te geven wat onderlinge samenwerking en inspiratie van beide bibliotheken betreft.

1. Geschiedenis van bibliotheken

De geschiedenis van bibliotheken is een complex thema, we gaan dus in dit hoofdstuk alleen maar een paar mijlpalen behandelen die van belang zijn voor het ontstaan van openbare bibliotheken en hun rol in de maatschappij.

Het ontstaan van de eerste bibliotheken gaat ver terug in het verleden en hangt nauw samen met het ontstaan van het schriftsysteem. Als de oudste (ons bekende) bibliotheek wordt de bibliotheek van Assoerbanipal beschouwd, die in de 7^e eeuw v.Chr. door de Assyrische koning Assoerbanipal werd opgericht. Deze bibliotheek was een onderdeel van zijn paleis in Nineveh en omvatte ongeveer 5000 kleitabletten.¹ Deze bibliotheek is van groot belang, omdat het om “het eerste gedocumenteerde voorbeeld van een systematische poging alle kennis te verzamelen, driehonderd jaar eerder dan de veel bekendere bibliotheek van Alexandrië”² ging. In die tijd kon er zeker geen sprake zijn van een bibliotheek die toegankelijk voor publiek was, omdat bijna niemand kon lezen. Het ging vermoedelijk om een grote verzameling. Volgens onderzoekers beschouwde Assoerbanipal het verzamelen als de zin van zijn leven.³

Een belangrijke rol in de geschiedenis van bibliotheken speelden de Grieken. Veel mensen gingen in steden wonen en daardoor veranderde hun levensstijl en hun mening over de wereld. In de 5e eeuw nam de belangstelling voor het lezen toe. Er waren bijgevolg mensen die hun eigen “privé” bibliotheken thuis hadden.⁴

De bekendste bibliotheek van de oudheid is de Bibliotheek van Alexandrië. Het is niet duidelijk wanneer deze precies ontstond. De eerste vermelding stamt uit de tweede helft van de derde eeuw v.Chr.⁵ We weten niet hoe de bibliotheek eruitzag maar zij was waarschijnlijk een onderdeel van het zgn. “museion” (tempel van de muzen).⁶ Het was een gedurfde poging om een universele bibliotheek te scheppen die alle kennis omvat. Volgens Manguel⁷ ging het echter niet alleen om kennis te bewaren, maar ook om kennis uit te breiden. De bibliotheek van Alexandrië zou een werkplaats voor lezers zijn geweest. Daarom werden veel geleerden naar de bibliotheek uitgenodigd om hier boekrollen te

¹ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha: Karolinum, 2008, p. 23.

² CAMPBELL, James W.P. *De bibliotheek. Hoogtepunten uit de wereldgeschiedenis*. Bussum: THOTH, 2013, p. 39.

³ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 25.

⁴ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 28.

⁵ MANGUEL, Alberto. *Knihovna v noci*. Brno: Host, 2009, p. 32.

⁶ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 30.

⁷ MANGUEL, Alberto. *Knihovna v noci* (2009), p. 35.

bestuderen en daarover vervolgens te schrijven. Tot de bibliotheek behoorde ook een kantine.⁸ De bibliotheek van Alexandrië ging uiteindelijk ten onder en er zijn veel theorieën over haar eind. De bibliotheek van Alexandrië bestaat echter vandaag weer, in 1988 werd namelijk de grondsteen voor de nieuwe Bibliotheek van Alexandrië gelegd, die op de oude traditie aansluit.

De bibliotheek van Alexandrië was alleen voor geleerden toegankelijk, de eerste “openbare” bibliotheken ontstonden pas in het oude Rome. De allereerste openbare bibliotheek in Rome werd in 39 v.Ch. door Asinius Pollio opgericht.⁹ In de jaren daarna ontstonden er veel andere openbare bibliotheken en voor het eerst werd de kennis voor het publiek toegankelijk gemaakt.

In de middeleeuwen waren bibliotheken nauw verbonden met kerkelijke instellingen. Eerst werden boeken (toen hadden ze al de codexvorm¹⁰) alleen in de kamers van monniken bewaard. Pas later, toen het aantal boeken groter werd, werden deze in één kamer gecentraliseerd.¹¹ De eerste christelijke bibliotheek waarover we weten, werd in 540 bij het klooster Vivarese in Calabrië door M. Aurelius Cassiodorus opgericht.¹² Het ging echter niet om openbare bibliotheken zoals die in het oude Rome ontstaan waren.

Met het ontstaan van universiteiten ontstonden ook “universiteitsbibliotheken”. De bibliotheek van de universiteit Sorbonne behoorde tot de grootste bibliotheken van de middeleeuwen. Vanaf 1289 werd de bibliotheek in twee delen verdeeld, namelijk in *Libraria magna*, waar boeken met een ketting aan banken werden vastgebonden, en in *Libraria parva* waar je ook boeken kon lenen buiten de bibliotheek (zoals in een echte openbare bibliotheek).¹³

Het begin van de renaissance betekende een grotere belangstelling voor kennis. In die tijd was er een aantal verzamelaars van antieke handschriften. Een van hen was Francesco Petrarca, die van plan was zijn verzameling voor het publiek toegankelijk te maken, zoals het in de Klassieke Oudheid was. Dat lukte hem niet, maar anderen lieten zich door hem

⁸ MANGUEL, Alberto. *Knihovna v noci* (2009), p. 33.

⁹ CAMPBELL, James W.P. *De bibliotheek. Hoogtepunten uit de wereldgeschiedenis* (2013), p. 55.

¹⁰ De codexvorm betekent dat het om een gebonden boek gaat.

¹¹ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 44.

¹² CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 45.

¹³ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 49.

inspireren. Zo onstond er in Urbino in Italië een omvangrijke bibliotheek, die ook werken van moderne schrijvers bevatte, bijvoorbeeld van Petrarca, Boccaccio en Dante.¹⁴

Het Florentijnse geslacht van De Medici liet de eerste renaissance openbare bibliotheek oprichten. Eerst werd ze *Medicea publica* genoemd en was in een klooster gevestigd. Het fonds was aan het begin niet zo omvangrijk, maar Lorenzo il Magnifico breidde hem aanzienlijk uit en zo ontstond de “Bibliotheca Laurentiana”, waarvoor in 1571 zelfs een speciaal gebouw werd gebouwd, ontworpen door Michelangelo.¹⁵ Een andere bekende renaissance bibliotheek was de bibliotheek van het geslacht Malatesta in Cesena. Deze bibliotheek had bijvoorbeeld al een bepaald jaarlijks budget.¹⁶

De renaissance bibliotheken waren weliswaar “openbaar”, wat betekent dat ze wel toegankelijk waren, maar alleen voor een besloten kring van geleerden. Toch was de renaissance een belangrijke periode voor de geschiedenis van bibliotheken. Voor het eerst werden fondsen namelijk toegankelijk gemaakt (ook als dat alleen voor een paar mensen was) en voor het eerst werden voor enkele bibliotheken speciale gebouwen gebouwd.¹⁷

De Franse revolutie was van belang voor de volgende ontwikkeling van bibliotheken. De gebeurtenissen tijdens de revolutie hadden als gevolg dat de rijkdom van de kerk in handen van het “volk” belandde, dus ook bibliotheken. Kennis werd ook toegankelijk voor andere lagen van de bevolking, niet alleen voor de hoogste. Tijdens de revolutie konden vrouwen en ook kinderen de Nationale Bibliotheek bezoeken. Er ontstond ook een poging om een catalogus te maken die alle boeken omvat en waarmee men zou kunnen achterhalen in welke van meerdere bibliotheken een bepaald boek zich bevond. Het fonds bevond zich namelijk niet meer alleen in de Nationale Bibliotheek, omdat er een neiging tot decentralisatie van bibliotheken bestond.¹⁸

Ten slotte is het een vermelding waard dat ook de Verenigde Staten aanzienlijk tot de geschiedenis van bibliotheken bijgedragen hebben en dat ze de ontwikkeling op dit gebied beïnvloed hebben. Zij begonnen openbare bibliotheken als een voortzetting van de school te beschouwen. In 1876 onstond er de eerste boekenwezen-organisatie ter wereld, namelijk ALA (American Library Association) in Philadelphia, die naar samenwerking en

¹⁴ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 53.

¹⁵ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 54.

¹⁶ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 54.

¹⁷ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 55.

¹⁸ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 58-60.

coördinatie van bibliotheken streefde. In hetzelfde jaar werd ook het tijdschrift American Library Journal opgericht, dat onder de naam Library Journal tot op vandaag de dag verschijnt. Dit jaar kunnen we als het jaar van het begin van het moderne boekenwezen beschouwen¹⁹

¹⁹ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví* (2008), p. 64.

2. Architectuur van de bibliotheek

Veel bibliotheken zijn gevestigd in een gebouw dat niet oorspronkelijk voor een bibliotheek gebouwd werd. Hierdoor kunnen deze bibliotheken onvoldoende diensten aan lezers bieden, meestal vanwege de ruimtes die niet geschikt en groot genoeg zijn. Omdat de rol en functie van de bibliotheek in de laatste jaren veranderd is, is er ook een behoefte ontstaan om speciale gebouwen voor bibliotheken te bouwen, die aan alle eisen van de nieuwe rol van de bibliotheek kunnen voldoen. In dit hoofdstuk worden aspecten van de architectuur van nieuwe bibliotheeksgebouwen behandeld.

2.1 Locatie

Uit de aard van de bibliotheek blijkt dat de bibliotheek zich in het centrum van de stad of in de buurt van het stadscentrum zou moeten bevinden. Ladislav Kurka²⁰ geeft aan dat de bibliotheek goed toegankelijk is als de afstand tussen de bibliotheek en de woonplaats niet meer dan 15 minuten is, waarbij je ook van openbaar vervoer gebruik kunt maken. De bibliotheek als het centrum van culturele opleiding zou in de gegeven omgeving een dominante rol moeten spelen, zij versterkt namelijk de identiteit van de plaats.²¹

2.2 Exterieur

Architectuur is altijd een onderdeel van de omgeving. Dan Merta²² zegt dat het nieuwe bibliotheeksgebouw invloed zou moeten uitoefenen op de mensen die langslopen. Ze zouden een houding aan moeten nemen tegenover het gebouw. Het gebouw moet daartoe met zijn functie en esthetiek aanzetten. Volgens Merta zou het gebouw ook de geschiedenis van de plaats moeten respecteren en tevens zou het een getuigenis voor volgende generaties moeten zijn van de tijd waarin ze gebouwd werd.

Het gebouw kan op een of andere manier uitdrukken dat het juist om een bibliotheek gaat. Dat kan op verschillende manieren gedaan worden. De al genoemde Bibliotheek van

²⁰ KURKA, Ladislav. *Architektura knihoven*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2011, p. 25

²¹ MERTA, Dan. *Funkce, prostředí, estetika*. [online]. [gecit. 2017-04-02]. <http://bulletin.skipcr.cz/prezentace/val_hro_architektura/Merta1.pdf>

²² MERTA, Dan. *Funkce, prostředí, estetika*. [online]. [gecit. 2017-04-02]. <http://bulletin.skipcr.cz/prezentace/val_hro_architektura/Merta1.pdf>

Alexandrië heeft dat meteen op meerdere manieren uitgevoerd. De vorm van het gebouw lijkt op een grote chip, wat kan betekenen dat er zich in deze bibliotheek ook elektronische informatie bevindt.²³ Bovendien is het gebouw van verschillende opschriften voorzien. Een goed voorbeeld uit Tsjechië is de wetenschappelijke bibliotheek in Liberec. Op de façade van het gebouw kun je namelijk het woord “bibliotheek” in verschillende talen zien. Er hoeft echter niet alleen sprake te zijn van kenmerken die direct naar een bibliotheek en het bibliotheekwezen verwijzen, maar ook van een opvallend gebouw in het algemeen. In Nederland kun je dat bij de bibliotheek van de Technische Universiteit te Delft zien. Deze bibliotheek nodigt met haar architectuur echt voor een bezoek uit.

2.2.1 De Boekenberg in Spijkenisse, Nederland

Een goed voorbeeld van een nieuw bibliotheeksgebouw is de openbare bibliotheek in Spijkenisse in Nederland. De Boekenberg, zoals de bibliotheek heet, is in april 2012 geopend en werd door architect Winy Maas van bureau MVRDV uit Rotterdam ontworpen. Maas wilde:

*“meer neerzetten dan alleen een gebouw, hij wilde dat zijn ontwerp van meerwaarde zou zijn voor de bevolking van Spijkenisse. Het doel? Mensen verleiden meer te lezen, kennis op te doen én te delen.”*²⁴

Deze bibliotheek heeft zo'n gebouw, omdat ze meer wil zijn dan een gewone plek waar je alleen boeken kunt lenen. Ze wil namelijk een *third place*²⁵ zijn:

“Een bibliotheek die nieuwsgierig maakt, in een gebouw dat uitnodigt, waar mensen werken die gastvrij en deskundig zijn. Waar je naar toe komt om je te ontwikkelen, om te ontdekken, ontspannen en ontmoeten. Waar het net zo gewoon is om kennis en informatie te halen als te delen. Een kennis- en informatiehuis, dat gericht bijdraagt aan de informele

²³ KURKA, Ladislav. *Architektura knihoven*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2011, p. 23.

²⁴ Webpagina van *De Boekenberg*. [online] [gecit. 2017-04-05] <<https://www.deboekenberg.nl/verhaal-architect-winy-maas/>>

²⁵ *Third place* = Een third place of derde plek, is de plek waar je, naast je woning en werk, naar toe gaat om te ontspannen en waar je deel uitmaakt van het sociale leven. Een ruimte zoals een park, een plein, een café of zelfs een bibliotheek. <<http://www.third-place.nl/over-thirdplace/>>

*lees- en leercultuur in de stad (...). Dat is de brede maatschappelijke bibliotheek die we willen zijn.*²⁶

2.2.2 De openbare bibliotheek in Soběslav, Tsjechië

Een groot project ontstond in Soběslav in Zuid Bohemen. De vervallen middeleeuwse burcht is gered en verbouwd tot openbare bibliotheek, waar ook veel culturele evenementen van de stad plaatsvinden. Door deze renovatie is het gelukt om twee dingen te verwezenlijken. Ten eerste is een oude bezienswaardigheid weer gered en ten tweede heeft de openbare bibliotheek een prachtige ruimte gekregen die haar populariteit en opkomst in de stad verhoogt. Dit is weer een voorbeeld van het feit dat het gebouw van de bibliotheek een belangrijke rol speelt.

2.3 Indeling van de bibliotheek

Over de ruimte en de juiste indeling ervan praat de architect Michaela Brožová:

“De afzonderlijke zones – functiedragende onderdelen – zouden duidelijk en logisch herkenbaar moeten zijn, de lezer zou op een natuurlijke manier door de bibliotheek geleid moeten worden en haar basisruimten zonder moeilijk te moeten zoeken en zonder informatiebordjes moeten kunnen lezen of zonder iemand te moeten vragen. De aard van enkele onderdelen zou met behulp van architectonische middelen (indeling van de ruimte, licht, meubels, kleuren) moeten aanduiden of het om een ruimte voor studie, communicatie of ontspanning gaat.”²⁷ (eigen vertaling)

Behalve een duidelijke indeling, is ook de omvang van ruimten van belang. In nieuwe bibliotheeksgebouwen zijn ruimten meestal heel ruim, met grote ramen of glazen wanden, die voor veel licht zorgen. Als de ruimten licht, groot en open zijn, heeft dat een goede invloed op de psyche van lezers.

2.4 Interieur

Vandaag de dag verlangen mensen naar een verbonden wereld. Het gaat niet alleen om mogelijkheden om overal in de wereld naartoe te kunnen gaan, maar ook om het gevoel

²⁶ Webpagina van *De Boekenberg*. [online] [gecit. 2017-04-05] < <https://www.deboekenberg.nl/to-bibliotheek-or-not-to-bibliotheek/>>

²⁷ PATOKOVÁ, Lenka. *Knihovna a architektura 2005: interiéry knihoven*. Praha: Státní technická knihovna, 2005, p. 23.

van verbondenheid in het alledaagse leven. Mensen willen geen “aparte” activiteiten meer, alles moet op een of andere manier met alles samenhangen, en de bibliotheek is precies zo een plaats die in deze tijd de verbinding van allerlei activiteiten zou moeten bieden. Het interieur van de bibliotheek moet dus de behoefte aan “verbondenheid” bevredigen.

De woorden “verbinding” of “combinatie” zullen dus centraal staan bij het interieur van de bibliotheek. Architect Henry Myerberg zegt hierover dat

“de onderlinge verbinding en het elimineren van verschillen tussen standaard maatschappelijke situaties en persoonlijke belevenissen voor mensen aanmoedigend zijn, dat ze gevoel van vrijheid, gezelligheid, vermaak en plezier meebrengen, waardoor het een ideale context voor wisseling en creëren van informatie ontstaat. De klant vindt deze combinatie van belevenissen leuk en daarom zoekt hij het op.”²⁸

Meyerberg legt het uit aan de hand van het voorbeeld van enkele Amerikaanse bedrijven. Barnes & Noble is bijvoorbeeld een boekwinkel, waar je niet alleen in een prachtig interieur boeken kan kopen, maar ook kan lezen en koffie van Starbucks drinken. Zijn andere voorbeeld is de Whole Foods Market waar je in een omgeving die er goed uitziet boodschappen kunt doen, maar tegelijkertijd ook een lezing kunt bijwonen over gezonde levensstijl.

De hedendaagse tendens van bibliotheken is hetzelfde, namelijk een plaats te creëren waar je verschillende activiteiten kunt uitoefenen, zoals lezen, leren, rusten, maar ook elkaar ontmoeten, eventueel ook vergaderen en lezingen bijwonen. Je moet je natuurlijk bij al deze activiteiten goed voelen, je moet een gevoel hebben dat je een onderdeel van dit alles bent. Om dit idee te kunnen verwerkelijken moet de bibliotheek over geschikte ruimten, geschikte meubels en een goed microklimaat beschikken.

2.4.1 “Verhaal” van de bibliotheek in het interieur

Als er een nieuw bibliotheeksgebouw gebouwd wordt, heeft dit meestal een verhaal, waarom het juist op een bepaalde manier gestileerd wordt. Dat reflecteert zich in de gebruikte kleuren, materiaal en accessoires. Zo kun je in Bibliotheek Veenendaal overal plastic schapen zien, omdat het oorspronkelijk een oud textielgebouw was.

²⁸ PATOKOVÁ, Lenka. *Knihovna a architektura 2005: interiery knihoven*. Praha: Státní technická knihovna, 2005, p. 12.

2.4.2 Temperatuur, lucht en lawaai

De ideale temperatuur voor geestelijk werk is volgens architect Martin Kovařík²⁹ 20 – 25 °C. Vochtigheid, luchtstromen en wisseling van de lucht moeten ook aan bepaalde normen voldoen, wat meestal door een goede airconditioning verzorgd wordt. Het luchten met behulp van open ramen is namelijk geen goede oplossing, omdat lezers dan gestoord worden door de tocht en het lawaai van de straat. Lawaai kan echter ook van binnen het gebouw veroorzaakt worden, bijvoorbeeld door kopieerapparaten. Volgens Kovařík³⁰ is het dus belangrijk ook met deze aspecten rekening te houden en de indeling van het gebouw zo te ontwerpen, dat de lawaaierige ruimte apart van de lezersruimte ligt.

2.4.3 Verlichting

Kovařík³¹ praat ook over de verlichting. De totale verlichting moet over de hele ruimte verspreid worden en compact zijn. Lezers moeten ook de mogelijkheid hebben om hun eigen werkplaats bij te lichten, wat door lokale verlichting gedaan wordt, dat wil zeggen met kleine tafellampen, die lezers zelf kunnen bedienen. De kleur van de verlichting zou zo veel mogelijk op daglicht moeten lijken.

2.4.4 Kleuren

De kleurcombinatie is een belangrijk onderdeel van het hele interieur. De architect moet met verschillende aspecten rekening houden en kleur ook met het gebruikte materiaal en de verlichting harmoniseren. Er kan dus niet algemeen gezegd worden, welke kleurcombinatie het beste is. De kleurkeuze hangt samen met de hele stiling van de bibliotheek. De al genoemde Boekenberg in Spijkenisse is in het geheel zeer “natuurlijk”, dus er worden veel warme en natuurlijke kleuren en materialen zoals hout en bakstenen gebruikt.

2.4.5 Boekenrekken

Bibliotheken zouden steeds meer het zgn. “winkelconcept” moeten volgen, wat al wel in Nederland aan het gebeuren is, maar minder in Tsjechië. Hanneke Kunst, die zich met marketing, management en advies bezighoudt, legt het winkelconcept uit:

”Je kunt een bibliotheek vergelijken met een IKEA-vestiging. IKEA is de enige winkel in Nederland waar je in het magazijn mag. Ik zeg altijd gekscherend dat de bibliotheek de

²⁹ PATOKOVÁ, Lenka. *Knihovna a architektura 2005: interiéry knihoven*. Praha: Státní technická knihovna, 2005, p. 15.

³⁰ PATOKOVÁ: *Knihovna a architektura 2005: interiéry knihoven* (2005), p. 16.

³¹ PATOKOVÁ: *Knihovna a architektura 2005: interiéry knihoven* (2005), p. 16.

enige winkel in Nederland is waar je alléén in het magazijn mag. Omdat dat zo helder aangeeft dat de bibliotheek oude stijl geen showroom heeft. Een IKEA zonder showroom zou niet overleven, net zoals een bibliotheek zonder winkelconcept dat naar mijn overtuiging op den duur niet meer doet. Het idee van de Dreigeteilte Bibliothek³² zit er in: je zet het populaire materiaal aantrekkelijk uitgestald voor het grijpen en voor meer gespecialiseerd materiaal moeten klanten meer moeite doen. In de stadsformule van het winkelconcept zit precies diezelfde driedeling.”³³

In het kader van het idee van het winkelconcept zouden er verschillende typen boekenrekken moeten zijn, die aantrekkelijk voor lezers zijn. Alleen maar eentonige lange boekenrekken zijn voor lezers namelijk niet aantrekkelijk en dikwijls zijn ze onoverzichtelijk. Deze rekken moeten weliswaar wel aanwezig in de bibliotheek zijn, omdat ze veel boeken opnemen, maar daarnaast moeten er ook andere soorten boekenrekken zijn. Het gaat bijvoorbeeld om toonbanken, waarop boeken zoals in een winkel liggen en om verschillende uitstalkasten of boekenrekken die interessant gevormd of belicht worden. Ook “gewone” boekenrekken kunnen er aantrekkelijk uitzien, als de boeken daar op een andere manier ingezet worden.

2.4.6 Zitmeubelen

Kovařík³⁴ beschrijft de antropometrische aspecten van de bibliotheek, dus hoe het zitten eruit zou moeten zien. Bij de stoelen vindt hij het het belangrijkste dat deze verstelbaar zijn. In de bibliotheek van vandaag zou er echter niet alleen sprake moeten zijn van gewone stoelen en tafels, maar ook van alternatieven, bijvoorbeeld sofa's, leunstoelen, zitzakken of vloerkleden waarop je kunt zitten. Iedereen geeft namelijk de voorkeur aan een ander type zitmeubelen, wat ook afhankelijk is van de activiteit die hij uitoefent (voor zomaar lezen wil je misschien liever lekker zitten in een leunstoel, als je moet studeren is het beter om dit aan tafel te doen).

³² Dreigeteilte Bibliothek is een presentatieconcept, dat voor openbare bibliotheken bedacht is. Het fonds van de bibliotheek is daarbij in drie delen verdeeld, namelijk in nabij-, middel- en verwegsector, waarbij het erover gaat hoe makkelijk toegankelijk de bepaalde boeken voor lezers zijn.

³³ KUNST, Hanneke. *Bibliotheek moet zich opstellen als retailer van nationale allure*. [online]. [gecit. 2017-04-12] < <http://www.bibliotheekblad.nl/rubrieken/artikel/1000003462>>

³⁴ PATOKOVÁ, Lenka. *Knihovna a architektura 2005: interiery knihoven*. Praha: Státní technická knihovna, 2005, p. 17.

3. Rol en functie van de bibliotheek

Een bibliotheek is (of ten minste zou een goede bibliotheek dat moeten zijn) een wereld op zich. Hoe poëtisch het ook kan klinken, is het tot in zekere mate waar. Bibliotheken doen hun deuren open voor iedereen die niet alleen “weten” wil, maar ook voor iedereen die zich wil ontspannen en amuseren.

In het hoofdstuk over de geschiedenis van bibliotheken hebben we gezien dat bibliotheken lange tijd alleen voor een kleine kring geleerden toegankelijk waren en dat ze vooral bestemd waren voor het opdoen van kennis. De rol van de bibliotheek is steeds meer aan het veranderen, vooral dankzij elektronische media en andere behoeften van mensen wat het sociale leven betreft. De bibliotheken van de 21^e eeuw zijn voor een breed publiek bestemd en ze hebben meerdere functies. In dit hoofdstuk worden deze functies van de bibliotheken van vandaag beschreven.

3.1 Bibliotheek in tijden van internet

Vroeger kwamen mensen niet alleen naar de bibliotheek voor boeken voor hun plezier, maar ook als ze informatie nodig hadden. Het kon om iets voor hun studie gaan, maar vooral ging het om gewone informatie – hoe ga ik huisgemaakte marmelade maken of waar komt mijn lievelingszanger vandaan. Ze konden niet zoals wij vandaag achter de computer gaan zitten en alles met een paar klikken te weten komen. Daarom moeten we de vraag stellen of we, in tijden van internet, überhaupt nog zoiets als bibliotheken nodig hebben. Alles gaat toch via internet, en dat nog makkelijk vanuit ons huis. Ook boeken zijn beschikbaar op internet en we kunnen ze downloaden in onze reader.

Op deze vraag probeerden al meerdere mensen een antwoord te vinden, onder andere Alberto Manguel in zijn *“Bibliotheek bij nacht”*.³⁵ Hij vermeldt dat het grootste zoekprogramma Google in 2004 overeenkomsten afsloot met een paar van de belangrijkste wetenschappelijke bibliotheken, zoals Harvard en Stanford. In deze overeenkomsten ging het over het gedeeltelijk scannen van hun fonds om deze toegankelijk te maken op internet. Dit project werd uiteindelijk geannuleerd, maar het is waarschijnlijk dat het in de toekomst toch gaat gebeuren, omdat het een logische stap is wat toegankelijkheid van informatie betreft.

³⁵ MANGUEL, Alberto. *Knihovna v noci*. Brno: Host, 2009, p. 78.

Als we dus zo nadenken, lijkt het logisch dat we steeds minder stenen bibliotheken nodig zullen hebben, omdat we echt alles vanaf onze computer zullen kunnen bereiken. De nieuwe technologie zal dus de oude vervangen. Toch is dat niet zo en Manguel legt uit waarom:

”Het ontstaan van een nieuwe technologie hoeft niet per se de afloop van de oude te betekenen: de uitvinding van fotografie heeft niet de schilderkunst vervangen, maar hij heeft deze vernieuwd, en het beeldscherm en de codex kunnen voor elkaar nuttig zijn en vriendelijk naast elkaar op tafel van de lezer leven. Bij de vergelijking van de virtuele en traditionele bibliotheek – van papier en inkt – mogen we een paar dingen niet vergeten: dat het lezen tijd, diepte en context nodig heeft; dat onze elektronische technologie steeds breekbaar is en dat ze steeds verandert, zodat ze ons vele keren verhindert om dat te bereiken wat we toen op de vandaag al achterhaalde gegevensdrager hebben opgeslagen; dat het bladeren door een boek en het dwalen tussen boekenrekken een intiem onderdeel van de lezerambacht is en dat het inzien van de tekst op het scherm dat niet kan vervangen, zoals reisverhalen en 3D-apparaten het echte reizen niet kunnen vervangen.”³⁶ (eigen vertaling)

Bibliotheken met hun oorspronkelijke functie, dus boeken lenen en lezen, zullen nu en ook in de toekomst steeds hun plaats in ons leven hebben, omdat het iets is wat nergens door vervangen kan worden. Natuurlijk wil dat niet zeggen dat we steeds vanwege de marmelade naar de bibliotheek moeten gaan. Maar het gaat meer erom dat we ook in tijden van internet van het proces willen genieten – van het proces van boeken gaan zoeken en vervolgens met een mooi boek naar huis teruggaan of dit meteen in de bibliotheek lezen.

3.2 Bibliotheek – alles onder één dak

Vandaag de dag hebben bibliotheken te maken met een dalend aantal lezers. Dat is een logisch resultaat van het bovengezegde – informatie en boeken staan ter beschikking op internet en mensen hoeven hiervoor niet meer noodzakelijk naar de bibliotheek. Bovendien lezen mensen niet meer zo veel als vroeger. Naast de primaire en oorspronkelijke functie (dus boeken lenen en lezen) moeten bibliotheken ook andere functies hebben, die ervoor

³⁶ MANGUEL, Alberto. *Knihovna v noci*. Brno: Host, 2009, p. 78.

zorgen dat mensen naar de bibliotheek blijven komen. Deze verschillende functies kan de bibliotheek zelf vervullen, wat verder wordt besproken in dit hoofdstuk.

Er is echter nog een mogelijkheid om mensen aan te zetten naar de bibliotheek te komen, namelijk door in het gebouw naast de bibliotheek meerdere (culturele) instellingen te vestigen. Zo kan er naast de bibliotheek in het gebouw bijvoorbeeld ook een museum, een theater of een stadswinkeltje gevestigd zijn. In Nederland is het ook gebruikelijk dat er in het bibliotheeksgebouw de zgn. “Kunstuitleen” is – dat is een plaats waar je verschillende kunstwerken (meestal schilderijen of beelden) kunt lenen.

In Nederland zal er op 18 april 2017 in het kader van het “Route 2020-traject”³⁷ een “PleisterPlaatsOntmoeting” over meerdere culturele instellingen in één gebouw georganiseerd worden. Het zal erover gaan dat als de instellingen goed met elkaar samen kunnen werken, dat een groot succes voor al die instellingen kan zijn. De instellingen delen en “ruilen” met elkaar de klanten, die misschien zonder één instelling niet naar de andere zouden komen, maar als deze instelling in een gebouw zit, lijkt het opeens een goed idee om ook een andere instelling in het gebouw te bezoeken. Bovendien kunnen de instellingen met elkaar een gemeenschappelijk programma verzinnen. Behalve het grotere aantal klanten, zijn ook gedeelde kosten een voordeel.

Een goed voorbeeld van samenwerking van meerdere instellingen is “Het Cultuurgebouw Haarlemmermeer”³⁸ in Hoofddorp in Nederland. In een gebouw zijn naast *de Bibliotheek Haarlemmermeer* ook de galerie en het filmhuis *De Meerse*, het centrum voor kunst en cultuur voor jong en oud *Pier K*, het podium voor popcultuur *Duycker/Artquake*, de ontmoetingsplaats voor architecten *Podium voor Architectuur* en *het Duyckercafé* gevestigd. Het motto van Het Cultuurgebouw Haarlemmermeer luidt: *Duik in de wereld van Kunst en Cultuur*. Dat is eigenlijk precies dat wat zo een multifunctioneel gebouw aan zou moeten bieden.

³⁷ *Route 2020* is een programma van de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB). Bij *Route 2020* gaat het om de herkenbaarheid en positionering van de bibliotheek en het delen van kennis en ervaring over wat we al DOEN in de branche. [online]. [gecit. 2017-04-13] <<http://www.debibliotheken.nl/route2020/>>

³⁸ Webpagina van *Het Cultuurgebouw*. [online]. [gecit. 2017-04-13] <<https://www.hetcultuurgebouw.nl/>>

3.3 “Woonkamer van de stad”

Deze functie, of beter gezegd deze rol van de bibliotheek, wordt steeds belangrijker en het begrip “woonkamer van de stad” komt vandaag de dag voor in veel artikelen over openbare bibliotheken. Het gaat er namelijk om dat de bibliotheek een plaats voor ontmoetingen en ontspanning zou moeten zijn. Jan Braeckman, directeur van het Vlaamse Bibnet, zegt hierover:

*”De bibliotheek is een rustpunt geworden in een wereld waar thuis, werk of school steeds drukker is: een plek die sociaal en gezellig is, ook al wissel je met niemand een woord.”*³⁹

Hier hebben we het weer over het zgn. third place. Zoals boven gezegd, gaat het om “een plek waar je, naast je woning en werk, naar toe gaat om te ontspannen en waar je deel uitmaakt van het sociale leven.”⁴⁰ Om aan de behoefte aan zo’n plek te voldoen, moet de bibliotheek over geschikte ruimte beschikken, zoals in het hoofdstuk over de architectuur wordt gezegd. Er is echter nog één belangrijk onderdeel van de bibliotheek, waarover nog niet gesproken is en dat van groot belang is bij het creëren van een gezellige plaats - het café.

Dat er zich in de bibliotheek ook een horecazaak bevindt, is in Nederland al redelijk gebruikelijk, in Tsjechië minder, hoewel het om iets gaat wat de bibliotheek nog toegankelijker maakt. Alles gaat namelijk beter als we daarbij van lekker eten of een lekker drankje kunnen genieten. In het handboek “*De bibliotheek anders bekeken*”⁴¹ staat:

“Het verblijf in uw bibliotheek moet aangenaam zijn en iets ongedwongens hebben. Het maakt de drempel niet alleen lager om de stap naar de bibliotheek te durven zetten, maar het maakt de bibliotheek ook aantrekkelijker.”

³⁹ BRAECKMAN, Jan. *De openbare bibliotheek in tijden van Google*. [online]. [gecit. 2017-04-13] <[http://www.vvsg.be/Vrijtijdsbeleid/Cultuur/Documents/bibliotheek/2010Lokaal%208-9%20\(De%20openbare%20bibliotheek%20in%20tijden%20van%20Google\).pdf](http://www.vvsg.be/Vrijtijdsbeleid/Cultuur/Documents/bibliotheek/2010Lokaal%208-9%20(De%20openbare%20bibliotheek%20in%20tijden%20van%20Google).pdf)>

⁴⁰ Webpagina van *ThirdPlace*. [online]. [gecit. 2017-04-13] <<http://www.third-place.nl/over-thirdplace/>>

⁴¹ *De bibliotheek anders bekeken*. [online]. [gecit. 2017-04-14] <<https://www.yumpu.com/nl/document/view/19455883/de-bibliotheek-anders-bekeken-vereniging-van-openbare->>>

Sommige mensen voelen zich misschien meer aangesproken om naar de bibliotheek te gaan als ze niet alleen in de stilte van de leeszaal moeten zitten, maar ook een boek of een tijdschrift aan een tafeltje met een kopje koffie kunnen lezen en daarbij misschien nog met andere mensen kunnen praten. In onze tijd moeten de activiteiten, zoals al boven gezegd, niet meer streng van elkaar gescheiden worden. We streven naar verbondenheid en vooral ongedwongenheid. Zo'n gevoel kan door het café in de bibliotheek mogelijk gemaakt worden. Meteen voelen we ons namelijk echt als in een woonkamer – lekker zitten, kopje koffie en een gebakje, een mooi boek of tijdschrift, de mogelijkheid met andere mensen gezellig te praten als we daarin zin hebben, maar misschien ook alleen van het gevoel genieten dat we niet alleen zijn en dat we met andere mensen zijn zonder met hen per se te moeten praten. Dat is iets wat de bibliotheken van vandaag zouden moeten aanbieden.

3.4 Bibliotheek als “maatschappelijk hart van de samenleving”

De maatschappelijke functie is een functie van de bibliotheek die vandaag de dag van groot belang is. De basis voor maatschappelijke participatie in de samenleving is taal- en digivaardigheid. In Nederland gaat het vooral om Nederlanders met een migratieachtergrond, die met deze vaardigheden problemen hebben en die daarbij hulp nodig hebben. Maar het kan ook om laaggeletterden of oudere mensen gaan. In Tsjechië zijn er bijna geen migranten, dus hier zijn deze programma's meer gericht op oudere mensen (digivaardigheid) en minderheden, zoals Roma.

Bibliotheken lijken een goede plaats te zijn om deze taken over te nemen. Nederlandse bibliotheken werken daarom samen met de gemeente en lokale partners (verschillende soorten scholen en organisaties voor vluchtelingen) en creëren verschillende projecten om deze twee vaardigheden te vergroten.⁴² In de officiële flyer van de Nederlandse VOB (Vereniging Openbare Bibliotheken) staat het volgende:

”Bibliotheken zetten zich ervoor in dat iedereen kan participeren. Dat doen Bibliotheken vanuit hun kernfuncties: ter beschikking stellen van kennis en informatie, bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie alsmede bevorderen van lezen en het laten

⁴² *De Bibliotheek, maatschappelijk hart van de samenleving*[online]. [gecit. 2017-04-14] <<http://dbos.biblionet.nl/custom/download/Inspiratiesheets-Lowres.pdf>>

*kennismaken met literatuur. Bibliotheken staan voor leesplezier en taalvaardigheid. Dat geldt ook voor specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld mensen met een leesbeperking*⁴³

Nederlandse bibliotheken beschikken over een breed aanbod van dergelijke diensten. Het gaat om verschillende speciale boeken voor laaggeletterden of mensen die Nederlands als tweede taal hebben, maar ook om cursussen en plekken zoals Taalhuis of NL-plein, waarover we in het hoofdstuk over het programma van de Bibliotheek Veenedaal uitvoeriger gaan praten. Wat digivaardigheden betreft, bestaat er ook een breed aanbod van verschillende cursussen, bijvoorbeeld *Klik & Tik* of *Digidak*.

3.5 Bibliotheek als plaats voor kunst en cultuur

De samenwerking tussen bibliotheken en kunstenaars kan in twee richtingen werken. Enerzijds kunnen bibliotheken aan kunstenaars ruimte aanbieden die geschikt zou kunnen zijn voor hun tentoonstellingen en kunstevenementen. Anderzijds kunnen de kunstenaars met hun ideeën bibliotheken helpen met de verbetering van hun activiteiten en programma's en helpen de bibliotheek levendiger en interessanter te maken.

Het is gebruikelijk dat er in musea of galerieën af en toe een auteurslezing of iets anders wat literatuur betreft, plaatsvindt, dus literatuur in een kunstinstelling. Dat zou dus ook andersom kunnen gebeuren, namelijk kunst in een literatuurinstelling. De Vlaamse bibliothecaris Geert Vermeire⁴⁴ zegt dat bibliotheken tot nu toe meer discursief⁴⁵ georiënteerd zijn, dat ze zich vooral aan “het woord” vasthouden, en dat het nodig is om aan bibliotheken ook een figuratieve invulling⁴⁶ te geven. Het antwoord op de vraag: “Wat doet een boek met je?” is volgens hem:

⁴³ *De Bibliotheek, maatschappelijk hart van de samenleving*[online]. [gecit. 2017-04-14] <<http://dbos.biblionet.nl/custom/download/Inspiratiesheets-Lowres.pdf>>

⁴⁴ VERMEIRE, Geert. De figuratieve bibliotheek: verbeelding en hedendaagse kunst in de openbare bibliotheek. [online]. [gecit. 2017-04-14] <http://www.themilena.com/pdf-files/projects-the-milena-principle/200304_Vermeire.pdf>

⁴⁵ *Discursieve sensibiliteit (gevoeligheid voor het woord) vindt formele eigenschappen van culturele objecten belangrijk. Liefhebbers van de woordcultuur praten inderdaad vaak over de vorm van de tekst vanuit een sterk rationele visie op cultuur.* (gecit. uit het bovengenoemde artikel van Vermeire)

⁴⁶ *Figuratieve sensibiliteit (gevoeligheid voor het beeld) vindt dat formalisme (van de discursieve sensibiliteit, opmerking van de auteur) minder belangrijk en plaats daarbij het cultureel hoogstaande naast het banale zonder al te veel gradaties, terwijl dat onderscheid veel belangrijker wordt geacht in de woordcultuur. (...) De vraag naar de betekenis van de tekst wordt in de beeldcultuur vervangen door : “Wat doet het mij?”* (gecit. uit het bovengenoemde artikel van Vermeire)

“het uitnodigen van de beleving, van de verbeelding als proces in de bibliotheek. Dat is nu eenmaal waar het in lezen om draait.”⁴⁷

De figuratieve invulling van bibliotheken kan volgens Vermeire ook voor een niet-statische sfeer en voor betrokkenheid van lezers zorgen:

“Een figuratieve sensibiliteit is een niet-statische manier om de culturele functie van bibliotheken in te vullen. Cultuur is niet statisch, is voortdurend in verandering. Het individu wil het gevoel hebben hierin een rol te kunnen spelen.”⁴⁸

Kunstenaars kunnen voor een “levende” bibliotheek zorgen. Hij noemt een paar voorbeelden uit Vlaamse bibliotheken, waar er kunstprojecten werden gerealiseerd, bijvoorbeeld *“De oneindige bibliotheek”* van kunstenaar Jean Marie Bytsebier en bibliothecaris Jan Van Herreweghe in de openbare bibliotheek van Harelbeke in 2002. Het ging om het verzamelen van objecten en boeken, die een belangrijke rol speelden in de levens van tien wetenschappers, die werden uitgenodigd om aan dit project deel te nemen. Een van de kunstwerken was een boekenrek, dat gevuld was met kunstboeken die geordend waren op kleur. Dat wilde een andere manier afbeelden van hoe je boeken kunt sorteren zonder taal. Voor deze tentoonstelling werd ook een discussieforum opgericht waar de bibliotheekbezoekers hun mening over de tentoonstelling konden geven. Dit project had namelijk ook een debat moeten oproepen.

Van dergelijke projecten profiteren zowel bibliotheken als kunstenaars. Voor kunstenaars is het een goede gelegenheid om hun mening en hun werk te presenteren. Bibliotheken worden daarmee levendiger en spannender en hun lezers weten dat ze in hun bibliotheek altijd een verrassing en afwisseling kunnen vinden en dat ze daar met hun mening (of misschien zelfs een kunstwerk) toe kunnen bijdragen.

⁴⁷ VERMEIRE, Geert. De figuratieve bibliotheek: verbeelding en hedendaagse kunst in de openbare bibliotheek. [online]. [gecit. 2017-04-14] <http://www.themilena.com/pdf-files-projects-the-milena-principle/200304_Vermeire.pdf>

⁴⁸ VERMEIRE, Geert. De figuratieve bibliotheek: verbeelding en hedendaagse kunst in de openbare bibliotheek. [online]. [gecit. 2017-04-14] <http://www.themilena.com/pdf-files-projects-the-milena-principle/200304_Vermeire.pdf>

4. Promotie van de bibliotheek

Hoewel de openbare bibliotheek een instelling zonder winstoogmerk is, is het toch gepast in samenhang met openbare bibliotheken over marketing en PR (public relations – het vakgebied dat zich bezighoudt met het onderhouden van de relatie tussen een organisatie en het publiek⁴⁹) te praten. Bibliotheken kunnen niet alleen wachten tot de klanten komen, ze moeten daarvoor iets doen, vooral nu het aantal bibliotheekbezoekers blijft dalen.

Over de promotie van openbare bibliotheken werd een bachelorscriptie door Martina Antlová geschreven. Ze noemt vijf basiscommunicatievormen in de marketing: reclame, ondersteuning van de verkoop, public relations (PR), persoonlijke verkoop en directe marketing.⁵⁰ Openbare bibliotheken, als organisatie zonder winstoogmerk en met een beperkt budget voor reclame, maken vooral gebruik van public relations. Antlová maakt verschil tussen de zgn. interne en externe PR. Bij de interne PR gaat het om de medewerkers van de bibliotheek, om hun motivatie, betrokkenheid en aanpak. De externe PR oriënteert zich op de klanten van de bibliotheek – de huidige, maar ook de potentiële – en potentiële sponsors en maakt gebruik van de volgende instrumenten:

- visuele instrumenten (imago van de bibliotheek, bv. het logo)
- persoonlijke communicatie (communicatie tussen bibliothecaris en lezer)
- afgedrukte instrumenten (flyers, affiches, enz.)
- press relations (verhouding met media)
- cultureel- en onderwijs evenementen
- lobby-activiteiten
- zoeken van sponsors⁵¹

In dit hoofdstuk wordt niet uitvoerig over alle aspecten van beide soorten PR gesproken, zoals Antlová daarover spreekt. We zullen ons alleen op de aspecten concentreren, die voor deze scriptie van belang zijn in samenhang met de bibliotheken in Olomouc en Veenendaal.

⁴⁹ Webpagina *Marketing termen*. [online]. [gecit. 2017-04-16]
<<http://www.marketingtermen.nl/begrip/public-relations>>

⁵⁰ ANTLOVÁ, Martina. *Propagace knihoven a jejich služeb*. Brno: 2006, p. 34.

⁵¹ ANTLOVÁ, Martina. *Propagace knihoven a jejich služeb*. Brno: 2006, p. 42.

4.1 Interne PR

Bij interne PR gaat het om de manier waarop de medewerkers gemotiveerd en geïnformeerd worden. Het belangrijkste is dat de bibliothecarissen goed weten wat ze doen, dat wil zeggen dat ze “het verhaal” van de bibliotheek kennen. Het kan gebeuren, dat iemand de volgende vraag aan de bibliothecaris stelt: “Wat is eigenlijk interessant aan je werk? Naar de bibliotheek komt toch niemand meer...” Hierop moeten bibliothecarissen een goed antwoord weten te geven. Ze moeten weten wat de bibliotheek van de 21^e eeuw betekent, wat haar rol en functie in de maatschappij is en wat er allemaal in de bibliotheek te beleven is. Het is dus belangrijk om niet alleen cursussen te organiseren die iets te maken hebben met de gang van zaken in de bibliotheek. Cursussen of ten minste gesprekken met de directeur van de bibliotheek over “het verhaal” van de bibliotheek zijn hier ook van groot belang.

Informatie over de actuele gang van zaken in de bibliotheek moet makkelijk toegankelijk zijn voor alle medewerkers. Dit kan door prikborden, maar ook door een intern informatieweb (“intranet”) gedaan worden. In ieder geval is het belangrijk dat de medewerkers van elkaar weten dat ze ook weten waarmee hun collega’s zich bezighouden. Dat helpt bij een goede samenwerking tussen alle medewerkers.

4.2 Externe PR

De bibliotheek streeft ernaar dat de mensen in de stad over haar bestaan weten en dat ze zin krijgen om daarheen te gaan. Zoals Antlová in haar scriptie treffend zegt:

“De bibliotheek maakt gebruik van methoden, die haar image benadrukken, haar meer bekendheid geven en tracht een onmisbaar onderdeel van het maatschappelijke gebeuren in het desbetreffende gebied te worden.”⁵²

Hierbij maakt de bibliotheek gebruik van de hierboven beschreven instrumenten. Een van deze instrumenten is de identiteit, het imago van de bibliotheek, die door een logo uitgebeeld wordt. Het logo van de bibliotheek moet op een of andere manier de functie van de bibliotheek representeren en het moet opvallend, maar ook simpel en duidelijk zijn, zodat je meteen kunt herkennen dat het om een bibliotheek gaat. In Tsjechië bestaat er

⁵² ANTLOVÁ, Martina. *Propagace knihoven a jejich služeb*. Brno: 2006, p. 41.

geen gemeenschappelijk logo voor openbare bibliotheken, in Nederland echter wel, namelijk het merk *de Bibliotheek*.

4.2.1 Het merk *de Bibliotheek* in Nederland

Diensten van openbare bibliotheken worden in Nederland gecentraliseerd. Deze centralisatie wordt verzorgd door het centrale portaal *de Bibliotheek*. Het gaat om het unitaire informatieportaal van de openbare bibliotheken, die aan het publiek toegang geeft tot informatie en het fonds. Dit portaal wordt door de stichting *Bibliotheek.nl* beheerd. Met dit project is ook de zgn. Nationale Bibliotheekkaart verbonden. Dat betekent dat je als lid van een bibliotheek ook in andere bibliotheken, die een onderdeel van de *Bibliotheek.nl* zijn, boeken kunt lenen.

De stichting heeft ook een gemeenschappelijk logo, dat ervoor zorgt dat bibliotheken makkelijk herkenbaar zijn. Je ziet het logo en weet meteen wat voor een instelling dat is en wat je ervan kunt verwachten. Het zorgt voor een vertrouwde indruk van bibliotheken en versterkt de positie van bibliotheken in het openbaar. De meerderheid van de Nederlandse bibliotheken doen daaraan mee, maar grote bibliotheken zoals de Openbare Bibliotheek van Amsterdam of de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag hebben hun eigen logo's, omdat deze al nauw verbonden zijn met die bibliotheken.

Het logo van *de Bibliotheek* is een oranje, onregelmatig cirkeltje met een pictogram van een puntje en twee "dakjes". Dit pictogram kan meerdere dingen voorstellen. Het kan om het hoofd van een lezer gaan die een boekje (het "dakje") leest. Het dakje kan ook het bibliotheeksgebouw voorstellen waaronder een lezer een boekje leest, wat veiligheid en gezelligheid van de bibliotheek zou kunnen voorstellen.

Behalve het logo is ook een gemeenschappelijke huisstijl ontworpen, die bibliotheken voor hun promotiematerialen gebruiken, zoals verschillende affiches, flyers, enz. Ook de webpagina's van de bibliotheken die aan *de Bibliotheek* deelnemen, hebben deze huisstijl. Het gemeenschappelijke logo en de huisstijl zorgen ervoor dat alle promotiematerialen en webpagina's hetzelfde eruitzien en zo bekend en overzichtelijk zijn voor klanten. Bibliotheken kunnen sjablonen met het logo en de huisstijl via www.landelijkehuisstijl.nl downloaden.

5. Bibliotheek Veenendaal

5.1 Veenendaal

Veenendaal is een Nederlandse stad met ongeveer 60 duizend inwoners en ligt in de provincie Utrecht, aan de Utrechtse Heuvelrug en de Gelderse Vallei. Het huidige Veenendaal was in het verleden een veengebied en vanaf de 15^e eeuw werd er veen ontgonnen. In 1566 werd de Salvatorkerk gebouwd (de huidige Oude Kerk), en bij de kerk ontstond vervolgens het dorpsplein “Mercktveld“ (de Markt) en in de buurt werden ook huizen gebouwd.⁵³ Tijdens de industriële revolutie in het midden van de 19^e eeuw ontwikkelde Veenendaal zich tot een echte industrieplaats.⁵⁴ Twee bedrijven waren voor Veenendaal van groot belang, namelijk de wolfabriek van de Gebroeders van Leeuwen (Hollandia Wolfabriek) en de Ritmeester-sigarenfabriek. Vanwege de verslechterende economische situatie gingen de textiel- en sigarenindustrie in Veenendaal in de jaren zeventig echter ten onder.⁵⁵

Vandaag de dag geldt Veenendaal als een winkelstad en bestaat grotendeels uit nieuwbouw. Historische gebouwen vinden we hier bijna niet meer. De gemeente probeert toch de oude Veenendaalse traditie te behouden. Zo wordt er nu een nieuwe gracht in het centrum van de stad gegraven die aan oude tijden zou moeten herinneren. Het gebouw van de textielfabriek ging ook niet helemaal ten onder en tegenwoordig is De Cultuurfabriek daar gevestigd, waar onder andere ook Bibliotheek Veenendaal zit.

5.2 Geschiedenis van Bibliotheek Veenendaal

In 1951 werd de Christelijke Openbare Leeszaal en Bibliotheek geopend aan de Kerkewijk. Het is opmerkelijk dat deze op de voorzolder van het gebouw gevestigd werd. Vervolgens werd de bibliotheek twee keer verhuisd, in 1970 naar de parterre van de

⁵³ Webpagina van *Gemeente Veenendaal*. [online]. [gecit. 2017-04-18] <<https://gemeentearchief.veenendaal.nl/ontstaan-van-een-brinkdorp-met-lintbebouwing/>>

⁵⁴ Webpagina van *Gemeente Veenendaal*. [online]. [gecit. 2017-04-18] <<https://gemeentearchief.veenendaal.nl/leven-in-veenendaal-in-1892/>>

⁵⁵ Webpagina van *Gemeente Veenendaal*. [online]. [gecit. 2017-04-18] <<https://gemeentearchief.veenendaal.nl/veenendaal-als-industrieplaats/>>

seniorenflat aan de Sterke Arm en in 1980 naar een gerenoveerd pand aan het Raadhuisplein. Toen in 1997 daar het nieuwe winkelcentrum “Corridor” werd ontwikkeld, moest de bibliotheek weer verhuisd worden, nu naar het gebouw 'Carrefour' aan de Vijftien Morgen, wat alleen een tijdelijke oplossing voor vier jaar had moeten zijn.⁵⁶

In 2010 werd de bibliotheek uiteindelijk weer verhuisd, ditmaal naar een gerenoveerd gebouw, namelijk naar de oorspronkelijke textielfabriek aan Het Verlaat. Vandaag de dag heet dit gebouw “De Cultuurfabriek” en samen met de bibliotheek zijn er hier ook andere culturele instellingen gevestigd.

5.3 Architectuur

In dit hoofdstuk houden we ons aan al de criteria die in het hoofdstuk over de architectuur van bibliotheken worden behandeld en gaan we deze op Bibliotheek Veenendaal toepassen.

5.3.1 Locatie

De bibliotheek zit in De Cultuurfabriek, die zich aan het Kees Stipplein 74 bevindt. Het Kees Stipplein ligt ongeveer twee minuten te voet van de Hoofdstraat, die als de belangrijkste en meest bezochte straat van Veenendaal wordt beschouwd, omdat het winkelcentrum Corridor en veel andere winkels daar gevestigd zijn. Bovendien vinden er op de Hoofdstraat regelmatig verschillende markten plaats. De locatie van de bibliotheek lijkt dus heel praktisch en gunstig te zijn.

In Nederland gaan veel mensen met de fiets en de bibliotheek is ook fietsend het beste bereikbaar. Je kunt je fiets voor de deur van de bibliotheek laten staan of gebruik maken van de overdekte fietsenstalling in het gebouw Tricotage aan de Wolweg, dat zich achter de bibliotheek bevindt. Daar kun je ook met de auto parkeren. Een andere optie voor het parkeren is die in de parkeergarage Aria van Hensbergen, die ook dichtbij ligt.

Aan het Thoomesplein, tussen De Cultuurfabriek en de Hoofdstraat, is een paar jaar geleden het stadsstrand “Landjepik” gemaakt. Op deze plek worden veel culturele evenementen georganiseerd, maar je kunt hier ook alleen lekker zitten en bijvoorbeeld een boek uit de bibliotheek lezen. Dit stadsstrand dichtbij de bibliotheek blijkt gunstig te zijn

⁵⁶ Webpagina van *Bibliotheek Veenendaal*. [online]. [gecit. 2017-04-18] <<http://www.bibliotheekveenendaal.nl/over-ons/historie.html>>

voor de bibliotheek. De bibliotheek kan hier namelijk sommige van haar evenementen organiseren, wat ze ook regelmatig doet.

De bibliotheek als gebouw en ook als instelling zou de identiteit van de plaats moeten versterken. In dit geval kunnen we constateren dat dit zo is. Het Kees Stipplein wordt in Veenendaal ook het “Cultuurplein” genoemd, omdat er daar twee culturele instellingen gevestigd zijn. Naast De Cultuurfabriek bevindt zich daar namelijk ook het drie jaar na De Cultuurfabriek geopende Spectrum, waar de muziekschool De Muzen, de Volksuniversiteit en het Filmhuis gevestigd zijn. Beide instellingen zorgen samen voor het culturele genius loci van de plaats.

5.3.2 Exterieur

Op de plaats van de huidige Cultuurfabriek was oorspronkelijk de wolfabriek. Het nieuwe gebouw (gedeeltelijk gerenoveerd, gedeeltelijk helemaal nieuw gebouwd) is ontworpen door de architect Jos van Eldonk van *Soeters Van Eldonk architecten* (Amsterdam). Jos van Eldonk is ook verantwoordelijk voor het masterplan Brouwerspoort in Veenendaal, het nieuw gebouwde en gerenoveerde stadsdeel van de stad, dat weliswaar helemaal nieuw is, maar de oude Veenendaalse traditie respecteert. Zo is een nieuwe gracht gebouwd, die aan het veenverleden laat herinneren, en De Cultuurfabriek, die op de traditie van de Hollandia Wolfabriek aansluit.

Het verleden van het gebouw is terug te zien aan de buitenkant van het gebouw. Daar kunnen we namelijk kleurige stenen zien, die een breimotief voorstellen. De glazen gevel van het gebouw is voorzien van allerlei opschriften, die iets te maken hebben met de textielindustrie.

5.3.3 Indeling van de bibliotheek

Zoals in het hoofdstuk over de architectuur wordt beschreven, moet de ruimte intuïtief, met behulp van architectonische middelen, ingedeeld worden. Het gebouw van De Cultuurfabriek was vanaf het begin voor de bibliotheek bedoeld, dus de indeling is perfect geschikt voor een bibliotheek.

Op de begane grond is een grote, centrale hal, die multifunctioneel is. In de hal bevinden zich het café Met Stip, de ingang van Museum Veenendaal, de Kunstuitleen, de Stadswinkel en de balie van de bibliotheek. In het midden van de hal staat er een grote tafel met tijdschriften en kranten, waaraan de lezers op een soort barstoelen kunnen zitten en

lezen. In de hal is er genoeg plaats om een klein podium en stoelen te plaatsen, als er een evenement plaatsvindt.

Op de eerste verdieping is de jeugdafdeling. Deze bestaat uit een grote ruimte, die de helft van de verdieping inneemt. Bij de jeugdafdeling hoort ook een sorteercentrum⁵⁷. In de tweede helft van de verdieping heeft de Historische Vereniging Oud Veenendaal en het museum hun kantoren. Bovendien zijn er nog twee zalen, waar soms evenementen van de bibliotheek plaatsvinden en die ook verhuurd kunnen worden.

De tweede verdieping is de volwassenenafdeling en neemt de hele verdieping in. De afdeling bestaat uit meerdere ruimten en een sorteercentrum. Op de tweede verdieping is ook de FabLab gevestigd.

De begane grond, de eerste en tweede verdieping zijn verbonden met een roltrap, wat voor de verbondenheid van alle drie de verdiepingen zorgt en de indruk wekt dat het om een geheel gaat.

Alle ruimten zijn goed verlicht dankzij veel ramen. De “hoofdzalen” van de afdelingen hebben bovendien een wand die geheel van glas gemaakt is. Dat zorgt voor een gevoel van ruimtelijkheid.

De kantoren en andere ruimten voor medewerkers bevinden zich op de derde verdieping. Er zijn een gemeenschappelijke ruimte, waar de medewerkers tijdens de pauzes samen kunnen eten en rusten, een keuken, enkele kantoren en een groot gemeenschappelijk kantoor waar meerdere medewerkers zitten. Een interessant architectonisch element is hier een soort driehoek met kleine ramen, waardoor je in de derde verdieping kunt kijken, zodat het gevoel van verbondenheid ook op de derde verdieping aanwezig blijft.

5.3.4 Interieur

5.3.4.1 Verhaal in het interieur

Niet alleen de buitenkant van het gebouw herinnert aan de voormalige wolfabriek, maar ook het interieur van de bibliotheek is van elementen voorzien die aan de oude geschiedenis herinneren. Ten eerste kun je overal op beide afdelingen plastic schapen zien, die naar de verwerking van wol verwijzen.

⁵⁷ In het sorteercentrum worden de teruggebrachte boeken gesorteerd, eerst met de machine en vervolgens door de medewerkers. Bovendien houden de medewerkers hier hun pauzes met koffie.

Het design van de boekenrekken op de jeugdafdeling is ook met de geschiedenis van het gebouw verbonden. De buitenkant van de rekken zijn van plaatjes met graffiti voorzien. Het gaat om graffiti die in het oude gebouw werd gemaakt toen het leegstond en niet gebruikt werd. De graffiti werd bewaard en gebruikt als versiering van de jeugdafdeling. Dat zorgt voor de verlevendiging van het interieur en tegelijkertijd zien we de geschiedenis weer terug, een ideale combinatie van beide dus.

De wanden bij de roltrap zijn van opschriften voorzien, namelijk van gedichten van Kees Stip (1913-2001), dichter van Veenendaal. Het café op de begane grond, dat Met Stip heet, draagt ook zijn naam. Dus niet alleen de geschiedenis van het gebouw, maar van heel Veenendaal wordt in het interieur gereflecteerd.

5.3.4.2 Temperatuur, lucht en lawaai

De temperatuur en circulatie van de lucht in de bibliotheek worden door de airconditioning verzorgd. De bibliotheek ligt op een rustig plein, dus er is hier bijna geen sprake van storende geluiden van buiten. De kopieerapparaten staan in de gang, niet direct in de zalen waar de boeken staan, dus deze werken ook niet storend voor de lezers.

De verbinding van de begane grond met beide verdiepingen door de open roltrap kan soms storend werken, omdat je geluiden van de drukke hal op de begane grond hoort. Deze zijn echter meer op de eerste verdieping dan op de tweede te horen en op de eerste verdieping (jeugdafdeling) is er sowieso meestal lawaai door alle kinderen die daar zijn, dus het maakt niet zo veel uit.

Als er in café Met Stip iets wordt gebakken, zorgt dat voor een opvallende geur in de hele bibliotheek. Daar kan iemand misschien last van hebben, maar bij de meeste mensen kan de geur van bijvoorbeeld vers gebakken koekjes de indruk wekken, dat ze zich thuis voelen.

5.3.4.3 Verlichting

Voor voldoende licht zorgt één glazen wand op de begane grond en beide verdiepingen en kleinere ramen, die min of meer tussen de boekenrekken zijn. Op enkele plaatsen zijn de kleine ramen echt tussen de boekenrekken, wat een interessant architectonisch element vormt.

De kunstverlichting wordt door een aantal spotjes verzorgd. Voor meer licht bij het lezen hangen er ook lampen boven de grotere tafels.

5.3.4.4 Kleuren

In het hele gebouw kun je grijze betonzuilen zien. Veel boekenrekken en tafels zijn lichtgrijs, donkergrijs en wit. Toch gaat het niet om een “koud” interieur, omdat het met opvallende kleuren wordt gecompleteerd.

Op de begane grond vormen rode leunstoelen een opvallend element, dat voor het opvrolijken van de hele ruimte zorgt. Op de volwassenenafdeling vind je vooral wit en grijs, maar er zijn een paar “kleurhoekjes”, zoals een ruimte waarvan de wanden paars zijn, het hoekje voor het Taalhuis dat in blauw werd gemaakt. De wanden van het hoekje met boeken met grote letters zijn geel en het hoekje met jeugdboeken is groen. Het interieur wordt interessanter gemaakt door enkele kleurige vloerkleden. De boekenrekken bij de ramen zijn bruin, waarmee de bruine leunstoelen harmoniseren. De zilveren krukjes, die bij de boekenrekken staan, zijn een “glinsterend” element van het interieur.

De jeugdafdeling is nog kleuriger. Ook hier kunnen we grijze boekenrekken vinden, maar bij de wand met ramen zijn ze oranje, waarmee het oranje vloerkleed in het “leeshoekje” harmoniseert. Zoals boven gezegd, is de buitenkant van de boekenrekken van graffitiplaatjes voorzien. In het midden van de afdeling is de zgn. boekenberg, die groen is. Ook het hoekje met strips is groen. Voor de kleurige indruk van de hele afdeling zorgen ook de kinderboeken zelf, die meestal heel kleurrijk zijn. Soms worden de boeken aan de buitenkant van de boekenberg op kleur gesorteerd.

5.3.4.5 Boekenrekken

Op de volwassenenafdeling zijn er meerdere typen boekenrekken. Een type boekenrek is een “normaal” boekenrek met vijf boekenplanken. Een ander type is een soort tafel met vakjes. Deze tafel heeft ook een “tentoonstellingsplankje”, waarop iets uitgesteld kan worden. Deze boekenrekken zijn gevuld met cd's, notenboeken, tijdschriften, audioboeken en boeken van het Taalhuis.

Het derde type is de zgn. *gondelaar*.

“Een gondelaar is een rond, wit presentatiemeubel. Op de gondelaars vindt u een speciale selectie materialen, bijvoorbeeld nieuwe aanwinsten, sprinters of boeken rondom een bepaald thema. Er zijn gondelaars met wisselende thema's, maar ook 'vaste' gondelaars

met boeken van de afdeling JONG!, christelijke auteurs, in het nieuws, sprinters, chicklit, en nieuwe aanwinsten.”⁵⁸

De gondelaars zijn een goed voorbeeld van de realisering van het winkelconcept. De meest aantrekkelijke boeken worden voor de lezer duidelijk voorgesteld en hij kan ze niet zomaar passeren zonder deze te bekijken. De boeken van de gondelaars zijn heel populair onder de lezers, in het christelijk georiënteerde Veenendaal vooral de boeken van de gondelaar met christelijke auteurs.

De manier waarop boeken in de boekenrekken worden geplaatst volgt het principe van het winkelconcept. De rekken zijn niet propvol en er zijn telkens een paar boeken met de kaft naar de lezer omgedraaid. Dat ziet er voor de lezer aantrekkelijk uit.

Op de jeugdafdeling zijn de normale boekenrekken wat kleiner dan op de volwassenenafdeling. Behalve deze normale rekken zijn er hier ook gondelaars, die hetzelfde werken als op de volwassenenafdeling. In het MLP hoekje⁵⁹ is er een soort grote gondelaar met vakjes eronder. De zgn. boekenberg domineert in de hele ruimte. Het gaat om een soort klimtuig met boekenplankjes erin. Dat is erg populair onder kinderen, maar als de bibliothecaris daar een bepaald boek moet vinden, is het wat lastiger, omdat de boeken daar niet helemaal gesorteerd kunnen worden.

Op beide verdiepingen worden er altijd een paar boekenrekken voor de “net binnen” boeken gebruikt. Deze zijn heel populair bij lezers en ze lijken op gondelaars. De lezers weten dat deze boeken uitgeleend waren, dus dat betekent dat iemand anders ze waarschijnlijk leuk vond, dus een soort aanbeveling van een lezer aan de andere.

5.3.4.6 Zitmeubelen

Op de volwassenenafdeling zijn er tafels met stoelen, waar je kunt lezen en vooral studeren. Er zijn ook tafels met computers. Voor “zomaar lezen” kun je gebruik maken van enkele leunstoelen met kleine tafeltjes. De eerder genoemde zilveren krukjes kunnen als zitplaats dienen, als je een boek aan het kiezen bent, maar ze zijn ook geschikt voor medewerkers die boeken in de boekenrekken plaatsen.

⁵⁸ Webpagina van *Bibliotheek Veenendaal*. [online]. [gecit. 2017-04-18] <<http://www.bibliotheekveenendaal.nl/klantenservice/vraag-antwoord.html>>

⁵⁹ MLP = Makkelijk Lezen Plein – hier zijn er boeken die geschikt zijn voor kinderen die problemen met het lezen hebben.

Op de jeugdafdeling zijn er behalve normale tafels met stoelen ook kleurige ronde krukjes, waarop kinderen weliswaar niet zo vaak zitten, maar waarmee ze vooral spelen. In het hoekje waar voorleesboeken staan, staat een comfortabele sofa, waar boeken voorgelezen kunnen worden. Daar is ook een vloerkleed, waarop peuters kunnen spelen.

Op de begane grond zijn er behalve tafeltjes van café Met Stip ook enkele leunstoelen en barstoelen aan de tafel met tijdschriften, dus genoeg zitmogelijkheden.

5.4 Rol en functie van Bibliotheek Veenendaal

In deze bibliotheek komt het idee van de “woonkamer van de stad” en de zgn. third place tot stand. Dit wordt gecreëerd door een goede sfeer in de bibliotheek, maar ook door café Met Stip en andere instellingen, die in De Cultuurfabriek samen met de bibliotheek gevestigd zijn.

5.4.1 Met Stip

Het café is een belangrijk onderdeel van de bibliotheek. Ten eerste is het gewoon gezellig, als je ook een kopje koffie bij het lezen kunt drinken. Ten tweede is het mogelijk om daar met je vrienden af te spreken en op die manier twee dingen tegelijkertijd te doen – naar de bibliotheek gaan om boeken te lenen en een goede tijd met je vrienden doorbrengen. Café Met Stip dient niet alleen voor informele ontmoetingen met vrienden, maar ook vertegenwoordigers van verschillende Veenendaalse instellingen hebben hier hun afspraken. Ze vinden hier enerzijds de informele en gezellige sfeer van het café en anderzijds is het de genius loci van een “intellectuele” instelling. Verschillende Veenendaalse verenigingen organiseren hier regelmatig hun ontmoetingen. Dat alles zorgt ervoor dat heel veel mensen over de bibliotheek weten en dat ze vaak door een bezoek aan café Met Stip ook zin krijgen om naar de bibliotheek zelf te gaan. Bovendien kan het café ook voor de catering bij evenementen zorgen, die georganiseerd worden in de zalen die te huur zijn. Dat maakt de zalen nog aantrekkelijker voor potentiële huurders.

5.4.2 Alles onder één dak in De Cultuurfabriek

Als er meerdere instellingen in één gebouw gevestigd zijn, is dat voor alle instellingen gunstig. De Cultuurfabriek is precies zo een gebouw, waar meerdere culturele instellingen zitten. Naast Bibliotheek Veenendaal en Met Stip zijn er nog de Historische Vereniging Oud Veenendaal, de Kunstuitleen, Museum Veenendaal, de Stadswinkel, FabLab Veenendaal en Taalhuis Veenendaal. De verbinding van deze instellingen in één gebouw

zorgt voor verschillende bezoekers, die op één plek meerdere dingen kunnen beleven. Aan de balie van de bibliotheek in de hal is het ook mogelijk om kaartjes voor het Veenendaalse theater De Lampegiet te kopen, dus nog een andere culturele instelling die op een of andere manier met de bibliotheek verbonden is.

De samenwerking tussen deze instellingen leidde bijvoorbeeld tot een gemeenschappelijk project, namelijk het Historisch Informatiepunt Veenendaal (HIP). Aan dit project werkten de bibliotheek, Museum Veenendaal, Historische Vereniging Oud Veenendaal en het gemeentearchief samen. Het gaat om een multi-touchscherm in de centrale hal dat door alle bezoekers van De Cultuurfabriek gebruikt en bekeken kan worden. In HIP kun je veel over de geschiedenis van Veenendaal te weten komen, aan de hand van verschillende artikels, beelden, filmpjes en oude foto's. Je kunt ook een quiz over het verleden van Veenendaal proberen te doen. Als je zin krijgt om nog meer over oud Veenendaal te weten te komen, kun je dit meteen in Museum Veenendaal doen, dat een paar stappen van het scherm ligt. Met HIP is ook een educatief project verbonden dat "Wol- en textiel fabrieken in Veenendaal" heet en waaraan basischolen deel kunnen nemen.⁶⁰

5.4.2.1 De Kunstuitleen

De kunstinstelling in het pand is de Kunstuitleen. In de Kunstuitleen kun je uit een grote kunstcollectie kiezen, die uit schilderijen, tekeningen, grafische kunst, foto's en sculpturen bestaat. Bovendien organiseert de Kunstuitleen verschillende tentoonstellingen en workshops voor jong en oud.

5.4.2.2 FabLab Veenendaal

FabLab is een werkplaats waar je met een lasersnijder, 3D-pennen, een 3D-printer, een sublimatieprinter, een vynilsnijder en een hittepers kunt werken. FabLab is toegankelijk voor alle bezoekers van De Cultuurfabriek, dus je hoeft geen lid van de bibliotheek te zijn om daar iets te kunnen creëren. Aan de balie van de bibliotheek kun je kaartjes voor FabLab kopen en tijdens de inlooptijden er onder begeleiding van een medewerker werken. Behalve een open inloop worden er ook verschillende workshops georganiseerd, vooral voor kinderen.

⁶⁰ Webpagina van *De Cultuurfabriek*. [online]. [gecit. 2017-04-18] <<http://www.cultuurfabriek-veenendaal.nl/historisch-informatiepunt/>>

FabLab is een internationaal project, dus als je iets tijdens de inlooptijden maakt, moet je je resultaat fotograferen en kort beschrijven. Dat wordt “fabmoment” genoemd. Fabmomenten worden vervolgens op internet gepubliceerd, zodat ook andere mensen overal in de wereld kunnen zien wat je hebt gemaakt en daarvan kunnen leren en zich daardoor kunnen laten inspireren.⁶¹

5.4.2.3 De Historische Vereniging Oud Veenendaal en het Museum Veenendaal

Deze twee instellingen houden zich bezig met de geschiedenis van Veenendaal. In Museum Veenendaal kun je aan een rondleiding deelnemen met een gids. De ingang van het museum is direct naast café Met Stip in de centrale hal. Op de webpagina van het museum wordt de nabijheid van die instellingen benadrukt:

“Combineer een rondleiding ook eens met koffie en gebak of een culinaire lunch bij Café Met Stip naast Museum Veenendaal.”⁶²

5.4.2.4 Stadswinkel Veenendaal

In Stadswinkel Veenendaal kom je terecht als je toeristische informatie over Veenendaal en zijn omgeving nodig hebt. Je kunt hier ook cadeaubonnen kopen, zoals VVV-bonnen en Podiumbonnen. Bovendien kun je hier ook producten van lokale kunstenaars bekijken en eventueel kopen. Naast de verkoop van deze dingen organiseert de Stadswinkel twee keer per maand een stadswandeling in het centrum van Veenendaal met rondleider Jaap Pilon, waarbij je veel interessants over de geschiedenis van Veenendaal te weten komt.⁶³

5.4.2.5 Taalhuis Veenendaal

Taalhuis Veenendaal is in september 2016 geopend voor iedereen die Nederlands wil leren. Het Taalhuis is op de volwassenenafdeling op de tweede verdieping gevestigd. Hier zijn er boeken over het Nederlands en Nederland, waarmee je je Nederlands kunt verbeteren. Je kunt ook gebruik maken van de boeken van het Taalhuis als je geen lid van

⁶¹ Webpagina van *Bibliotheek Veenendaal*. [online]. [gecit. 2017-04-18] <<http://www.bibliotheekveenendaal.nl/educatie/fablab-veenendaal.html>>

⁶² Webpagina van *Museum Veenendaal*. [online]. [gecit. 2017-04-18] <<http://www.viseum-veenendaal.nl/>>

⁶³ Webpagina van *Bibliotheek Veenendaal*. [online]. [gecit. 2017-04-18] <<http://www.bibliotheekveenendaal.nl/content/utrecht/veenendaal/nl/over-ons/stadswinkel-veenendaal0.html>>

de bibliotheek bent, je mag ze alleen niet mee naar huis nemen. Tijdens de spreekuren is altijd een begeleider aanwezig, bij wie je terecht kunt met je vragen en problemen met het Nederlands.

Een keer per twee weken vindt ook een Taalcafé plaats. Het Taalcafé is zoiets als een conversatieles voor anderstaligen die hun Nederlands willen oefenen. Er wordt een thema of een tekst besproken met een moedertaalspreker in de informele sfeer van de bibliotheek. Een aanmelding is niet nodig, dus je kunt altijd besluiten dat je daaraan wilt deelnemen.

In Veenendaal wonen veel mensen met een migratieachtergrond die met hun Nederlands hulp nodig hebben. Een instelling als het Taalhuis in de stad is dus heel belangrijk en draagt bij aan betere maatschappelijke participatie en samenleving.

5.4.3 Programma

Niet alleen de taalvaardigheden, maar ook digivaardigheden zijn van groot belang als je je goed in de huidige wereld wilt oriënteren. Daarvoor is in de bibliotheek de internetcurcus Klik & Tik. Op de volwassenenafdeling staan er twee computers waarop je kosteloos deze cursus kunt volgen. Als je daarbij geholpen wil worden, kun je in de spreekuren met een assistent afspreken. De eerste afspraak is gratis, voor de volgende moet je een klein bedrag betalen.

Iedere maand vindt ook het Tablet Café plaats, dat vooral door oudere mensen bezocht wordt. Hier leren mensen hoe ze met hun tablets moeten werken.

Voor het basis- en voortgezet onderwijs staan er ook verschillende cursussen en evenementen in het aanbod. Basisscholen uit Veenendaal kunnen een bezoek brengen aan de bibliotheek en deze beter leren kennen tijdens een rondleiding. Ze kunnen ook de Kunstuitleen bezoeken en door middel van een rondleiding en leuke opdrachten meer over de kunst te weten komen. Bovendien wordt er elk jaar voor basisscholen het “Jaarprogramma basisonderwijs” georganiseerd, waar docenten veel opdrachten en projecten voor hun leerlingen kunnen vinden, die niet alleen hun taalvaardigheden bevorderen, maar ook hun culturele en creatieve ontwikkeling. In het aanbod staan projecten die direct in de bibliotheek plaatsvinden, maar ook projecten voor op school met boeken en materialen die de bibliotheek aan de school uitleent.

Wat het voortgezet onderwijs betreft is er ook veel te doen in de bibliotheek. In het aanbod staan verschillende projecten en wedstrijden. Van de projecten kunnen we een kunstproject noemen, namelijk “*Kijk met je oren*”, waarbij het om een verbinding van kunst en muziek

gaat. Een van de wedstrijden is bijvoorbeeld *Read2Me* – een voorleeswedstrijd voor leerlingen in de brugklas van het voortgezet onderwijs.

Nauw met boeken verbonden acties van de bibliotheek zijn *Boek onder de Boom* (in december) en *Boek onder de Zon* (in de zomer). Leden van de bibliotheek kunnen zich voor deze actie aanmelden. Ze laten aan de bibliotheek weten wat voor soort boeken ze leuk vinden en vervolgens staat er voor hen een verrassingspakketje van boeken klaar, waarvan de bibliothecarissen vinden, dat ze naar hun smaak zouden kunnen zijn.

Als je lid van de bibliotheek bent, kun je ook aan twee online-cursussen deelnemen, die voor alle leden van *de Bibliotheek* toegankelijk zijn. De actie duurt van november 2016 tot november 2017 en je kunt op de webpagina van de Bibliotheek www.bibliotheek.nl/cursussen uit een breed aanbod van verschillende cursussen kiezen.

Er worden verschillende ontmoetingsevenementen georganiseerd. Voor moeders met kinderen vindt twee keer per maand het *Mamacafé* plaats. Voor kinderen is er speelgoed, soms ook rondom een bepaald thema. Kinderen kunnen met elkaar spelen en tegelijkertijd hebben moeders en oma's tijd om met elkaar te praten.

Een evenement met een ongewoon thema is *Café Doodgewoon*. Deze ontmoetingen hebben altijd een ander thema over palliatieve zorg, bijvoorbeeld “een nieuwe balans na kanker” of “juridische hulpverlening bij ernstige ziekte”.

Het scala van culturele evenementen, dat in de bibliotheek georganiseerd wordt, is heel breed. De centrale hal biedt namelijk een geschikte ruimte voor dit soort evenementen. Er staat ook een vleugel in de hal, dus er worden vaak zgn. *lunchconcerten* en andere concerten georganiseerd. Wat seizoensgebonden programma's betreft, kunnen we bijvoorbeeld *Sinterklaas in De Cultuurfabriek* noemen.

5.5. Promotie van de bibliotheek

Bibliotheek Veenendaal heeft een medewerker die alleen voor de PR van de bibliotheek zorgt, wat goede resultaten met zich meebrengt.

5.5.1 Externe PR

Bibliotheek Veenendaal is lid van *de Bibliotheek*, dus ze maakt gebruik van het merk *de Bibliotheek* en zijn huisstijl. Alle gedrukte materialen zien er dus hetzelfde uit. Voor mensen in Veenendaal is het dus duidelijk dat het om een evenement van de bibliotheek

gaat als ze een flyer of affiche van de bibliotheek zien. Bovendien hoeven de medewerkers niet telkens een nieuwe grafische vormgeving van de materialen te verzinnen.

5.5.1.1 Webpagina en social media

Ook het design van de webpagina van de bibliotheek wordt in de huisstijl gemaakt. Op de startpagina zien we overzichtelijk de belangrijkste thema's, weergegeven in afzonderlijke "vakjes". Ten eerste is het makkelijk om hier iets te vinden. De pagina waar we bijvoorbeeld uitgeleende boeken kunnen verlengen, vinden we slechts met één "klik". Ten tweede ziet de hele webpagina er aantrekkelijk uit. Vandaag de dag willen gebruikers van internet namelijk geen lange teksten lezen, ze willen op "plaatjes" klikken.

De bibliotheek plaatst haar informatie, evenementen en foto's niet alleen op de webpagina, maar ook op facebook, twitter en flickr, dus iedereen kan kiezen wat hij leuk vindt.

5.5.1.2 Strandbibliotheek

Als het weer mooi is, wordt er op het Stadsstrand dichtbij de bibliotheek de zgn. Strandbibliotheek neergezet. Het gaat om een boekenrek op wieltjes, gestileerd in een "strandhuisje", waarin de oude boeken en tijdschriften van de bibliotheek staan, die iedereen kan lenen en op het stadsstrand kan lezen. Dit is gezellig voor mensen die op het strand willen rusten en daarbij een boekje willen lezen, maar de Strandbibliotheek werkt ook als soort gratis reclame voor de bibliotheek.

5.5.2 Interne PR

De medewerkers van de bibliotheek gebruiken een intranet voor hun interne communicatie, dat "Plek" heet. Plek wordt in verschillende thema's verdeeld. Zo kun je hier niet alleen belangrijke dingen over de gang van zaken in de bibliotheek lezen, maar de medewerkers kunnen hier ook interessante artikelen of weetjes over het boekenwezen plaatsen. De medewerkers plaatsen hier onder andere waarmee ze zich bezighouden en zo kunnen de andere medewerkers een overzicht krijgen, van wat er in de bibliotheek gebeurt en eventueel waarmee ze kunnen helpen. Als je dus als medewerker je dag begint met Plek te lezen, ben je geïnformeerd over wat er aan de hand is. Dat is niet alleen goed, zoals boven gezegd, voor onderlinge hulp tussen medewerkers, maar ook voor het geval dat klanten vragen hebben over verschillende evenementen in de bibliotheek, die buiten jouw takenpakket liggen.

Bij de interne PR gaat het ook om de motivatie en de aanpak van de medewerkers. Zoals in het hoofdstuk over de promotie van de bibliotheek wordt gezegd, moeten de medewerkers

het “verhaal” van de bibliotheek weten. In Bibliotheek Veenendaal hadden ze het idee deze vaardigheid door de workshop “storytelling” te bevorderen. Storytelling is vandaag de dag een populaire activiteit. Het gaat om de vaardigheid om verhalen te vertellen. Door middel van dit soort workshops kunnen de medewerkers beter begrijpen waarover het hele concept “bibliotheek in de 21^e eeuw” gaat en vervolgens ook beter begrijpen in welke instelling ze eigenlijk werken of ideeën krijgen, hoe ze hun werk beter zouden kunnen doen.

6. Bibliotheek Olomouc

6.1 Olomouc

Olomouc is een Tsjechische stad met ongeveer honderdduizend inwoners en is de hoofdstad van de regio Olomouc. Het behoort tot de oudste en belangrijkste historische steden in Tsjechië. De geschiedenis gaat terug tot op de negende eeuw. In de elfde eeuw werd Olomouc belangrijk door het ontstaan van het heuvelfort van de Přemyslieden en door het oprichten van het bisdom voor heel Moravië in 1063. In de middeleeuwen werd Olomouc een belangrijk centrum van ambacht en markt en was het de belangrijkste Moravische stad. Ook tijdens de renaissance speelde Olomouc een belangrijke rol. In de zeventiende eeuw leed Olomouc onder de Zweedse bezetting, maar ook werd er toen met nieuwe barokke aanbouw begonnen, die het uiterlijk van het centrum tot nu toe bepaalt. Van de zeventiende tot de negentiende eeuw werd Olomouc door een vesting beschermd, de resten van deze vesting kunnen we in Olomouc nog tot op de dag van vandaag zien.⁶⁴

In Olomouc vinden we dankzij zijn rijke geschiedenis veel bezienswaardigheden, bijvoorbeeld de Sint-Wenceslaus kathedraal, de Sint Michaelkerk, het Paleis van de aartsbisschop en de barokke Zuil van de Heilige Drie-eenheid, die sinds 2000 op de lijst van UNESCO staat. Olomouc is dus een populaire toeristische bestemming.

Olomouc heeft de tweede oudste universiteit in Tsjechië, de in 1573 opgerichte Palacký Universiteit. Olomouc is daardoor een levendige stad met een gezellige sfeer en veel culturele evenementen, die vooral door studenten georganiseerd worden, bijvoorbeeld filmfestival AFO.

6.2 Geschiedenis van Bibliotheek Olomouc

De openbare bibliotheek van Olomouc werd in 1889 opgericht. Ze was in *Národní dům* (het Nationale huis) gevestigd, dat destijds het centrum van het sociale leven van de stad was. Vervolgens werd ze in 1920 verhuisd naar *Salmův palác* (het Palais van Salm) aan *Horní náměstí* (het Bovenplein). De toenmalige directeur Antonín Šprinc wilde de boekendiensten zo toegankelijk mogelijk maken. Zo onstonden er ook filialen in

⁶⁴ POJSL, Miloslav, HYHLÍK, Vladimír. *Olomouc očima staletí*. Olomouc: Spotřební družstvo Jednota Olomouc, 1992, p. 5-6.

afzonderlijke stadswijken. In 1949 werd de bibliotheek weer verhuisd, deze keer al naar het gebouw van de voormalige residentie van het districtshoofd aan *Náměstí Republiky* (het Plein van de Republiek), waar ze tot op heden is gevestigd. Sinds 2003 is de stad Olomouc de beheerder van de bibliotheek en de officiële naam is “*Knihovna města Olomouce*” (Bibliotheek van de stad Olomouc).⁶⁵

6.3 Architectuur

Zoals bij de beschrijving van Bibliotheek Veenendaal houden we ons aan de criteria van het hoofdstuk over de architectuur van bibliotheken en gaan we deze op Bibliotheek Olomouc toepassen.

6.3.1 Locatie

De bibliotheek bevindt zich aan *Náměstí Republiky*, dus in het historische centrum van de stad. De twee hoofdpleinen van Olomouc (*Horní en Dolní náměstí*), liggen op een loopafstand van zeven minuten. De universiteitsgebouwen bevinden zich ook dichtbij. Als je richting beide hoofdpleinen gaat, dan ben je na drie minuten bij het “Konvikt”, waar de Faculteit der Letteren haar ruimten heeft, en bij het gebouw van de Theologische faculteit. In de tegengestelde richting, ook op drie minuten loopafstand, liggen ook gebouwen van de Faculteit der Letteren en de universiteitsbibliotheek.

De bibliotheek is het beste bereikbaar te voet of met de tram. Olomouc en zijn historische centrum is niet groot, dus alles is lopend goed bereikbaar. Met de tram is de bibliotheek ook goed bereikbaar, omdat er zich een tramhalte direct aan *Náměstí Republiky* bevindt. Met de auto is het minder makkelijk, omdat er weliswaar een parkeerplaats voor het gebouw is, maar alleen met een paar parkeerplekken.

Aan *Náměstí Republiky* bevinden zich ook andere culturele instellingen, namelijk het Regionale museum (*Vlastivědné muzeum*), het Kunstmuseum (*Muzeum umění*) en het Muziektheater (*Divadlo hudby*), dus de culturele sfeer is hier aanwezig.

De bibliotheek zou een dominante rol in haar omgeving moeten spelen en de identiteit van de plek moeten versterken. Hier gebeurt dat niet zo veel. Ten eerste lijkt het bibliotheeksgebouw met zijn architectuur op de andere gebouwen in de omgeving, zodat het voor voorbijgangers niet bijzonder opvallend is. Aan het gebouw zelf zie je niet meteen

⁶⁵ PRUCKOVÁ, Lenka. *Knihovna města Olomouce*. Olomouc: Knihovna města Olomouce, 2005, p.7.

dat het om een bibliotheek gaat (of überhaupt om een culturele instelling), behalve een heel klein opschrift waarop staat dat het de bibliotheek is. Ten tweede bevinden zich andere, opvallendere gebouwen aan *Náměstí Republiky*, die in grotere mate de identiteit van de plek bepalen, bijvoorbeeld het Regionale museum of de barokke kerk Onze-Lieve-Vrouwe-ter-Sneeuw.

6.3.2 Exterieur

Het bibliotheeksgebouw, zoals boven gezegd, was de voormalige residentie van het districtshoofd. Het werd tussen de jaren 1835 en 1855 gebouwd in de stijl van het late classicisme en het romantische historisme.⁶⁶ Het gebouw is een als monument beschermd gebouw, alle verbouwingen worden dus streng gecontroleerd. Daarom is het niet makkelijk iets in het uiterlijk van het gebouw te veranderen.

Het gebouw, zoals eerder gezegd, is weliswaar een mooie historische bezienswaardigheid, maar er zijn veel gebouwen van dit soort in Olomouc en daarom is dit gebouw in context met andere gebouwen niet bijzonder. Een bibliotheek moet echter bijzonder en opvallend zijn. Aan deze eis wordt hier dus niet voldaan.

6.3.3 Indeling van de bibliotheek

Als je in het gebouw binnenkomt, bevind je je in de centrale hal van het gebouw, maar niet in de centrale hal van de bibliotheek. Je moet links een deur door en pas daar “begint” de bibliotheek. De ingang naar de bibliotheek is op geen enkele manier aangeduid, je moet weten waar je heen moet. Voor bezoekers die voor het eerst naar de bibliotheek gaan, is het dus een beetje verwarrend. Bovendien zorgt deze onduidelijke ingang en het ontbreken van een centrale hal niet voor een gevoel van gastvrijheid en behaaglijkheid, dat je bij een bibliotheek zou verwachten.

Als je de ingang deur doorgaat, bevind je je op de begane grond van de bibliotheek, maar het gaat om een gang, weer geen centrale hal van de bibliotheek dus. In de gang staat een bord met affiches met evenementen die in Olomouc (niet in de bibliotheek zelf) plaatsvinden. Als je naar de garderobe wilt gaan, moet je naar links en nog een deur door. Achter de garderobe bevindt zich de leeszaal. Deze bestaat uit drie zalen. De eerste zaal is

⁶⁶ Webpagina van *Národní památkový ústav*. [online]. [gecit. 2017-04-21] <<http://pamatkovykatolog.cz/?element=535246&action=element&presenter=ElementsResults>>

bestemd voor tijdschriften en kranten en er bevindt zich hier ook een balie met een medewerker. In de tweede en derde zaal zijn er boekenrekken, computers en zitplekken.

Op verdieping -1 bevinden zich twee zalen, namelijk het internetcentrum (een grote zaal met computers) en een kleine kamer zonder ramen. De eerst genoemde zaal is vooral voor het internetcentrum bedoeld, maar in beide zalen vinden er verschillende lezingen en seminars plaats.

Op de eerste verdieping, die door een wenteltrap met de begane grond en de tweede verdieping is verbonden, is de volwassenenafdeling. Deze bestaat uit de centrale zaal waar de balie staat, waar je boeken kunt lenen en inleveren, en zes andere zalen met boeken, inclusief de zaal waar je muziek kunt lenen.

Op de tweede verdieping is de jeugdafdeling. Deze bestaat uit de centrale zaal met de balie en twee andere zalen met boeken. De kantoren bevinden zich ook op de tweede verdieping, door een deur gescheiden van de jeugdafdeling.

6.3.4 Interieur

6.3.4.1 Verhaal in het interieur

De bibliotheek heeft geen globaal verhaal dat in het interieur gereflecteerd wordt. Maar toch vinden we hier een paar aanwijzingen van een bepaald thema. In de leeszaal wordt namelijk het thema “Olomouc” weergegeven. Door het midden van alledrie de zalen “stroomt” de rivier de Morava, die door Olomouc stroomt. De rivier wordt door de blauwe vloer gesymboliseerd. Aan het einde van de “rivier” hangt er een tekening van Olomouc aan de wand, die licht geeft. Verder bevindt zich op de volwassenenafdeling de afdeling met thrillers, die gethematiseerd wordt als een Londens pleintje waar misdaden plaatsvinden, met een typische lamp in het midden.

6.3.4.2 Temperatuur, lucht en lawaai

In de bibliotheek is er een aangename temperatuur en goede lucht. De bibliotheek bevindt zich aan een redelijk rustig plein, dus er is geen overlast van lawaai. Bovendien zijn de afzonderlijke zalen niet groot, dus er zijn niet veel mensen die te veel lawaai zouden kunnen maken.

6.3.4.3 Verlichting

Op de volwassenenafdeling, jeugdafdeling, in de leeszaal en in het internetcentrum is er genoeg licht, omdat er veel ramen zijn. De kunstverlichting wordt door een aantal spotjes

verzorgd. Deze zijn weliswaar heel praktisch en zorgen ervoor dat de totale verlichting verspreid wordt door de hele ruimte, maar wekken een beetje de indruk van kantoorlampen.

In de gangen en op de wenteltrap zijn er geen ramen, dus de hele verlichting moet door de kunstverlichting verzorgd worden. Ook als daar verlichting is, wekken deze ruimten toch een donkere indruk. De totale verbondenheid van de hele bibliotheek wordt dus niet alleen door gangen en veel deuren beperkt, maar ook door de verschillende intensiteit van de verlichting.

6.3.4.4. Kleuren

Op elke afdeling (en ook in de afzonderlijke zalen) domineert een andere kleur. In de leeszaal is het vooral blauw, die door de rivier op de vloer gecreëerd wordt. Bovendien zijn de doorgangen tussen de zalen van de leeszaal door een constructie gevormd, die uit blauwe, lichtgevende platen bestaat. Ook de tafels met stoelen en de onderverlichting van de boekenrekken zijn blauw. Voor de verlevendiging van het blauwe interieur zorgen een paar oranje barstoelen en leunstoelen.

Op de volwassenenafdeling hebben de afzonderlijke zalen telkens een andere kleur. Twee zalen hebben boekenrekken met gele planken en zitmeubels in het lichtgroen, twee zalen hebben boekenrekken met rode planken en rode zitmeubels en de kamer met thrillers, die als in Londen gestileerd wordt, is groen. De kamer met muziekdragers is lichtblauw.

De jeugdafdeling wordt door drie kleuren gevormd, namelijk door geel, rood en blauw. De wanden zijn geel en blauw, evenals de vloer. Rood is de kleur van een paar meubelstukken en zitmeubelen.

6.3.4.5 Boekenrekken

In de leeszaal staan er “normale” boekenrekken vol met boeken. De kranten staan in rekken met grotere vakjes. De tijdschriften liggen in een soort bewegende platen en worden tegelijkertijd ook geëtaled, zodat de lezers alle tijdschriften goed kunnen zien.

Op de volwassenenafdeling staan er overwegend “normale” boekenrekken met zes planken, maar ze zijn op verschillende manieren opgesteld en vormen zo “boekenhoekjes”. In het “detectivehoekje” zijn alle boekenrekken van een lamp voorzien, die het hele boekenrek belicht. Twee ijzeren staanders met verticale planken dienen voor het etaleren van aanbevolen boeken.

Op de jeugdafdeling staan er ook “normale” boekenrekken met zes en enkele met vier planken. Bovendien vinden we hier ook “boekenrekkenhuisjes”. Dat zijn vier boekenrekken in de vorm van een huisje, met een klein dakje erop.

6.3.4.6 Zitmeubelen

In de leeszaal, in de zaal met computers, staan er tafels met computers en daarbij gewone stoelen en een normale tafel met stoelen. In de zaal waar je alleen kunt lezen, staan er leunstoelen en een hogere tafel met barstoelen. In de zaal met tijdschriften is er ook een tafel met barstoelen.

Op de volwassenenafdeling zijn er niet zo veel zitmogelijkheden, alleen een paar stoelen en twee leunstoelen. Een interessant architectonisch element is een “ziteilandje”. Het ziet er echter niet comfortabel uit en dient er misschien meer voor om je tas erop te zetten. Ook de andere stoelen en leunstoelen wekken geen comfortabele indruk, dus je krijgt geen zin om daar zomaar te gaan zitten om te lezen.

Op de jeugdafdeling zijn er kleine stoelen, die er zoals op de volwassenenafdeling niet comfortabel uitzien, omdat ze een ijzeren constructie hebben. Hier zijn er echter nog zitzakken, die kinderen leuk vinden. Bovendien zijn er in de grotere zaal drie lange trappen, waar kinderen tijdens een evenement op kussens (die gestileerd zijn als plakjes sinaasappel, citroen enz.) kunnen zitten.

6.4. Rol en functie van Bibliotheek Olomouc

6.4.1 “Woonkamer van de stad”

Olomouc is een stad met het onbetwiste genius loci, prachtige architectuur en parken, met een breed aanbod van verschillende culturele evenementen en met een oude, befaamde universiteit. Toch ontbreekt er hier iets, namelijk de eerder vermelde “woonkamer van de stad”. In Olomouc heeft de bibliotheek deze functie niet. Hiervoor zijn er meerdere verklaringen mogelijk.

Ten eerste gaat het om een oud gebouw, dat niet oorspronkelijk voor een bibliotheek was bestemd. Het gebouw is niet langer geschikt voor de bibliotheek van de 21^e eeuw. Vroeger was het misschien nog voldoende, als het primair om boeken lenen ging, maar vandaag de dag niet meer. De bibliotheek moet meerdere functies vervullen en hiervoor is er voldoende ruimte nodig. Daaraan ontbreekt het hier.

Ten tweede gaat het misschien ook om de mening van de mensen uit Olomouc. Ze beschouwen de bibliotheek als een plaats waar je boeken gaat lenen, eventueel internet gebruiken en af en toe misschien een lezing bijwonen. Ze beschouwen de bibliotheek niet als een plaats waar ze ook kunnen rusten, waar ze inspiratie kunnen krijgen, waar ze hun vrienden kunnen ontmoeten. Ze zijn zich er niet van bewust, dat de bibliotheek hun “third place” zou kunnen zijn. Ze weten dit niet en daarom verlangen ze er ook niet naar.

De eerste reden hangt nauw samen met het gebrek aan geld, maar de tweede reden laat zien, dat er misschien onvoldoende belangstelling in de stad is, die impulsen zou geven om daaraan iets te veranderen.

6.4.2 De bibliotheek onder één dak

De bibliotheek deelt het gebouw niet met andere culturele instellingen en er is geen café. De mensen gaan dus eigenlijk om drie redenen naar de bibliotheek. Ten eerste om boeken te lenen, ten tweede om op internet te zijn en ten slotte om een lezing of een seminar bij te wonen. Het werkt niet zo, dat ze langs de bibliotheek lopen en op het idee zouden komen, dat ze eigenlijk naar binnen zouden kunnen gaan, zomaar voor de gezelligheid. Ze krijgen dit idee niet, omdat er een beperkt aanbod van activiteiten in het gebouw is, vooral omdat er geen andere instellingen zijn die andere mogelijkheden van vermaak zouden bieden.

Het feit, dat er geen café is, zorgt voor een kleiner aantal bezoekers. Het kan misschien vreemd klinken, dat een café voor de bibliotheek van zo'n groot belang is, maar naar aanleiding van het hoofdstuk over de rol en functie van bibliotheken moeten we constateren, dat het café wél van groot belang voor de bibliotheek is. Bovendien bevindt de universiteitsbibliotheek zich op drie minuten loopafstand en in dat gebouw is wel een café, wat een grote concurrentie voor Bibliotheek Olomouc is.

6.4.3 Bibliotheek als “maatschappelijk hart van de samenleving”

Een belangrijke vaardigheid in onze tijd is digivaardigheid. Zoals eerder gezegd, behoort tot de taken van de bibliotheek ook onderwijs op dit gebied. Bibliotheek Olomouc doet dat door middel van het internetcentrum. Ten eerste is het mogelijk om daar op een van de computers op internet te zijn. De leden van de bibliotheek hebben hierbij geen tijdsbeperking en ze kunnen gratis van internet gebruik maken. Voor mensen die geen lid van de bibliotheek zijn, geldt een beperking van 30 minuten, maximaal twee keer per dag. Ten tweede worden er in het internetcentrum cursussen georganiseerd. De doelgroepen zijn vooral oudere mensen en moeders op moederschapsverlof, maar andere mensen zijn ook

welkom. In het aanbod van het internetcentrum zijn cursussen over de basisvaardigheden, maar ook bijvoorbeeld cursussen hoe je met fotoprogramma's moet werken.

6.4.4 Programma

De bibliotheek heeft een breed aanbod van verschillende evenementen die iets te maken hebben met literatuur, kunst, muziek, maar ook met bijvoorbeeld reizen.

Er is een aanbod van evenementen voor kinderen en voor peuters en kleuters, bijvoorbeeld "*Putování s pohádkou*" (Op reis met een sprookje) of het marionettentheater "*Za Kašpárkem do knihovny*" (Met Hofnarretje naar de bibliotheek).

Voor oudere kinderen werd in 2016 het project met de naam "*Nebudeme čekat...*" (We gaan niet wachten...) georganiseerd, waarbij het om de ondersteuning van het Slowaaks onder de Tsjechische kinderen ging. Er werden Slowaakse boeken in het fonds gekocht en er werd een ontmoeting georganiseerd, waaraan Slowaakse en Tsjeschische kinderen en hun ouders deelnamen, die samen Slowaakse en Tsjechische boeken lezen.

Er worden ook lezingen voor leerlingen van het voorgezet onderwijs georganiseerd, bijvoorbeeld "*Bezpečný internet*" (Het veilige internet) en "*Anna Franková – (Ne)obyčejný příběh*" (Anne Frank – Een (on)gewoon verhaal).

Bij kinderen is er het jaarlijkse evenement met de naam "*Noc s Andersenem*" (Nacht met Andersen) populair, een dag met veel spelletjes en sprookjes, gecombineerd met een overnachting in de bibliotheek.

Voor volwassenen is het aanbod ook breed. Er vinden bijvoorbeeld regelmatig zgn. "*Literární kavárny*" (Literaire café's) plaats, dat zijn ontmoetingen met schrijvers, evenals zgn. "*Cestopárty*" (Reisfeestjes), waarbij de lezers zelf over hun reiservaringen aan andere lezers vertellen.

Het kunstaanbod is ook niet klein. Regelmatig worden tentoonstellingen georganiseerd, vaak thematisch verbonden met Olomouc. Veel van de tentoonstellingen vinden echter plaats in filialen, niet in het hoofgebouw.

6.5 Promotie van de bibliotheek

De bibliotheek heeft geen speciale medewerker voor de PR, dat wordt door de bibliothecarissen gedaan. Bovendien bestaat er in Tsjechië geen merk zoals *de Bibliotheek*

in Nederland, het uiterlijk van de PR-materialen van de bibliotheek is dus telkens anders. Dat zorgt ook voor een onprofessioneel uiterlijk van de materialen.

6.5.1 Externe PR

6.5.1.1 Webpagina en social media

De webpagina van de bibliotheek ziet er een beetje ouderwets uit. In deze tijd willen mensen een overzichtelijke en aantrekkelijke webpagina bezoeken, waar ze alles intuïtief kunnen vinden. Dit is echter niet zo. De webpagina is in een lichtblauw-wit-combinatie gemaakt, met een font waarmee je teksten schrijft en die je niet op een webpagina wilt zien. Bovendien worden afzonderlijke thema's volgens een onoverzichtelijk systeem ingedeeld, dus je moet veel klikken tot je vindt wat je zoekt.

De bibliotheek heeft ook een facebook-pagina, waarop je de evenementenkalender vindt, maar ook foto's van evenementen die al hebben plaatsvonden en verder ook verschillende tips over welke boeken je zou kunnen lezen.

Een speciale vorm van promotie van de bibliotheek is de zgn. *Knihomol* (Boekenwurm). Het gaat om een korte video, die elke maand verschijnt. De video wordt door de bibliothecarissen gemaakt en geeft informatie over de evenementen van de bibliotheek en geeft altijd een boekentip. Zo'n video als promotiemateriaal is een goed idee, maar het zou er min of meer professioneel uit moeten zien, wat bij deze video niet het geval is.

6.5.2 Interne PR

De medewerkers gebruiken geen intranet voor hun interne communicatie. Ze hebben ook geen gemeenschappelijke ruimte, waar ze samen zouden kunnen lunchen en met elkaar onder andere over de gang van zaken in de bibliotheek kunnen praten. De communicatie moet dus door e-mails of gesprekken verlopen, wat niet altijd succesvolle resultaten met zich meebrengt.

De medewerkers hebben een breed aanbod van cursussen waaraan ze kunnen deelnemen. Dit gebeurt in het kader van de bibliotheek als de cursussen onder leiding van de directeur plaatsvinden, of buiten de bibliotheek. De medewerkers worden niet alleen in het boekenwezen (hoe de bibliotheek van de 21^e eeuw zou moeten werken, hoe je met het programma "prezi" moet werken of een cursus storytelling) onderwezen, maar ook in praktische dingen die ze vervolgens aan de bibliotheekbezoekers kunnen leren,

bijvoorbeeld hoe je je eigen stamboom maakt. De meeste cursussen vinden op woensdag plaats, dus de bibliotheek is vanwege dit feit elke woensdag voor het publiek gesloten.

7. Samenwerking en inspiratie

Beide bibliotheken zijn succesvol in hun activiteiten en werden daarvoor met een prijs beloond. In 2015 won Bibliotheek Olomouc de prijs “*Knihovna roku*” (Bibliotheek van het jaar), die door *SKIP*⁶⁷ uitgereikt wordt. Bibliotheek Veenendaal won de tweede plaats in een soortgelijke wedstrijd “*De beste bibliotheek van Nederland*” in 2011.

Beide bibliotheken hebben dus veel te bieden, zodat ze zich door elkaar zouden kunnen laten inspireren en misschien ook met elkaar zouden kunnen samenwerken. Olomouc en Veenendaal zijn namelijk sinds 1993 partnersteden. In het kader van de stedenband werden er in de afgelopen vierentwintig jaar veel projecten van samenwerking gerealiseerd, beide steden werken namelijk samen op verschillende gebieden. De samenwerking wordt bijvoorbeeld tussen middelbare scholen, kunstenaars, de brandweer, verschillende sportverenigingen en kerken verwezenlijkt. Grote hulp van Veenendaal kwam er in 1997 bij een grote overstroming in Olomouc. Olomouc leerde van Veenendaal ook veel over afval sorteren en milieubeleid. Het resultaat daarvan is het ecologische centrum “*Sluňákov*”. Niet in de laatste plaats moeten we hier de samenwerking tussen de vakgroep Neerlandistiek en Veenendaalse bedrijven noemen, die aan studenten Nederlands stageplekken voor de zomermaanden bieden.

In dit hoofdstuk worden verschillende ideeën voorgesteld voor mogelijke inspiratie en samenwerking tussen beide bibliotheken, die in het kader van Stedenband Veenendaal Olomouc gerealiseerd zou kunnen worden.

7.1 Vergelijking van beide bibliotheken volgens cijfers

We vermelden hier cijfers uit het jaar 2015, die uit de jaarverslagen van beide bibliotheken komen. We behandelen hier het jaar 2015, omdat er voor dit jaar beide jaarverslagen ter beschikking staan. Het jaarverslag van Bibliotheek Veenendaal staat namelijk nog niet ter beschikking, deze zal pas in mei 2017 beschikbaar zijn.

Bibliotheek	Veenendaal	Olomouc
Geregistreerde leden	15.107	11.232
Uitleningen	448.113	548.067
Bezoekers	223.789	208.669

⁶⁷ SKIP = Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky (Vereniging van bibliothecarissen en informatiesmedewerkers van de Tsjechische Republiek, eigen vertaling)

De cijfers lijken op elkaar, maar we moeten rekening houden met een belangrijk feit, namelijk dat Veenendaal ongeveer 60.000 en Olomouc ongeveer 100.000 inwoners heeft, waarbij Olomouc nog een universitaire stad met 24.000 studenten⁶⁸ is. In verhouding tot het aantal inwoners zouden dus de cijfers van Bibliotheek Olomouc hoger moeten zijn.

Het aantal leden van Bibliotheek Olomouc is 3.875 lager dan van Bibliotheek Veenendaal. De leden van Bibliotheek Veenendaal leenden echter 99.954 exemplaren minder dan die van Bibliotheek Olomouc. Het aantal bezoekers van Bibliotheek Olomouc en De Cultuurfabriek is verrassend genoeg bijna hetzelfde, het verschil bedraagt slechts 15.120 bezoekers.

7.2 Onderlinge inspiratie

We moeten constateren, dat Bibliotheek Veenendaal in vergelijking met Bibliotheek Olomouc “verder” is in de ontwikkeling. Nederland is een rijker land dan Tsjechië. De economische situatie reflecteert zich dan ook in het beheer van bibliotheken. In dit hoofdstuk gaat het er dus vooral over wat Bibliotheek Olomouc van Bibliotheek Veenendaal zou kunnen leren. Dat wil echter niet zeggen, dat Bibliotheek Olomouc een slechtere bibliotheek is. Ze heeft alleen meer ruimte voor verbetering van de diensten.

7.2.1 Architectuur

Het is eerder gebleken dat Bibliotheek Veenendaal in een geschikt gebouw gevestigd is en Bibliotheek Olomouc niet. Bibliotheek Olomouc heeft dus een nieuw gebouw nodig. Het grootste probleem is echter de financiering van dit project. De huidige directeur van Bibliotheek Olomouc streeft er al jaren naar, maar zonder succes. Er zou een goed project bedacht moeten worden, dat zo overtuigend zou zijn dat het financiële steun van de stad of van een andere instantie zou krijgen.

In het oude gebouw van Bibliotheek Olomouc kan dus niet zo veel veranderd worden, het exterieur en de indeling van het gebouw blijven hetzelfde. Wat echter veranderd kan worden zijn twee dingen, namelijk boekenrekken en zitmeubels.

De boekenrekken mogen niet propvol zijn, zoals nu het geval is, en er zouden meer boeken geëtaleerd moeten worden. De bibliotheek zou namelijk meer het winkelconcept moeten

⁶⁸ Webpagina van *Univerzita Palackého v Olomouci*. [online]. [gecit. 2017-04-21] <<https://www.upol.cz/univerzita/zakladni-informace/historie-univerzity/>>

volgen, zoals Bibliotheek Veenendaal dat doet. De eerste poging daartoe werd al gedaan in de vorm van twee ijzeren staanders op de volwassenenafdeling, die dezelfde functie hebben als de gondelaars in Veenendaal. Het probleem daarbij is het uiterlijk van de staanders. Ze wekken de indruk van staanders voor gewone flyers, wat er niet aantrekkelijk uitziet.

De zitmeubels op de volwassenenafdeling in Bibliotheek Olomouc zijn niet voldoende. Ten eerste zouden er meer leunstoelen of bijvoorbeeld zitzakken moeten komen en ten tweede zouden ze er comfortabeler uit moeten zien. De zitzakken zijn echter ook een tip voor Bibliotheek Veenendaal, waar ze ook niet aanwezig zijn.

7.2.2 Het café

Over het belang van een café in de bibliotheek is hier al veel geschreven en daaruit blijkt, dat het om een belangrijk onderdeel gaat. De vraag is wáár dit café in het huidige gebouw van Bibliotheek Olomouc gevestigd zou moeten zijn. Het is de taak van Bibliotheek Olomouc om dit te bedenken, omdat het café voor een gezelligere en levendigere sfeer in het hele gebouw zorgt en het zou veel bezoekers kunnen trekken.

7.3 Promotie

7.3.1 Externe PR

De promotiematerialen van Bibliotheek Olomouc hebben geen gemeenschappelijke vorm en zijn dus niet makkelijk herkenbaar tussen andere affiches die je in Olomouc kunt zien. Als ze wel een gemeenschappelijke vorm zouden hebben, zou dat misschien een meer professionele indruk wekken. De affiches van de bibliotheek zijn weliswaar van het logo van de bibliotheek voorzien, maar dit logo is te ingewikkeld en niet makkelijk herkenbaar. Het logo zou dus moderner, treffender en aantrekkelijker moeten worden.

Een groot probleem is de webpagina van Bibliotheek Olomouc. Ze zou de bibliotheek moeten representeren, maar in dit geval is het tegenovergestelde daarvan het geval. De huidige webpagina wordt door een bibliothecaris beheerd die echter veel andere taken heeft en dus niet genoeg tijd heeft om de webpagina te verbeteren. De verbetering van de webpagina is echter noodzakelijk. Ze ziet er niet alleen onaantrekkelijk uit, maar ze is ook onoverzichtelijk. Bovendien kunnen de mensen die nog geen lid van de bibliotheek zijn, maar dat wel willen worden, de indruk krijgen dat het niet om een moderne instelling gaat als ze de webpagina zien.

Anderzijds zou Bibliotheek Veenendaal zich kunnen laten inspireren door Bibliotheek Olomouc, namelijk door de korte video die zij elke maand over de afgelopen maand maakt. Als het op een professionele manier gemaakt wordt, zou het populair bij lezers en bezoekers van De Cultuurfabriek kunnen worden.

7.3.2 Interne PR

Bibliotheek Olomouc kan zich laten inspireren door het intranet *Plek*, dat Bibliotheek Veenendaal voor de interne communicatie gebruikt. Alle belangrijke dingen over de gang van zaken in de bibliotheek staan op één plaats en iedereen heeft dezelfde informatie. Als de informatie alleen mondeling gegeven wordt, kan het tot misverstanden leiden. Bovendien is er op het intranet ruimte voor discussie, wat goede ideeën met zich mee kan brengen.

In Bibliotheek Veenendaal hebben medewerkers ook een gemeenschappelijke pauze, namelijk van ongeveer 9:30 tot 10:00 uur, wanneer de bibliotheek open gaat. Zo kunnen ook bibliothecarissen die tijdens de dag op de afdelingen werken aan de gemeenschappelijke pauze deelnemen. De directeur is ook bij de gemeenschappelijke pauze aanwezig. Het gaat dus niet alleen om uitwisseling van informatie, want tijdens de gemeenschappelijke pauze brengen de medewerkers samen de tijd door en dat is goed voor teambuilding.

7.4 Samenwerking

Stedenband Veenendaal Olomouc biedt een goed platform voor samenwerking tussen beide bibliotheken. De samenwerking tussen beide steden bestaat reeds op andere gebieden, het zou dus niet moeilijk zijn om een samenwerking tussen beide bibliotheken te beginnen.

Ten eerste zou een bezoek van de directeuren georganiseerd kunnen worden. Zo'n stedenbandbezoek duurt gebruikelijk een dag of drie. De gasten moeten de kosten voor de reis zelf betalen, maar accommodatie en de maaltijden worden door de gastheer vergoed. Tijdens het bezoek zouden de directeuren de andere bibliotheek goed kunnen bezichtigen en zelf kunnen zien, waardoor ze zich zouden kunnen laten inspireren of op welk gebied ze samen zouden kunnen werken.

De samenwerking zou dan in verschillende vormen gerealiseerd kunnen worden. Om wat voor een soort evenementen het zou gaan, zouden de directeuren zelf moeten bepalen. Een

mogelijkheid zou een uitwisseling van schrijvers, dichters en kunstenaars uit Olomouc en Veenendaal kunnen zijn. Het zou ook om een gemeenschappelijke cursus voor bibliothecarissen kunnen gaan, waarbij bibliothecarissen van beide bibliotheken hun ervaringen zouden kunnen uitwisselen.

De directeur van Bibliotheek Olomouc, RNDr. Lenka Prucková, heeft een concreet idee gekregen tijdens het gesprek met de auteur van deze scriptie. In april wordt in Bibliotheek Olomouc namelijk altijd het al eerder genoemde evenement voor kinderen “*Noc s Andersenem*” (Nacht met Andersen) georganiseerd. Één of twee Veenendaalse bibliothecarissen zouden met hun kinderen aan deze actie deel kunnen nemen. Het zou om een leuk begin van de samenwerking kunnen gaan, omdat de bibliothecarissen en hun kinderen de sfeer van Bibliotheek Olomouc echt zouden beleven en niet alleen zien.

Beide bibliotheken zijn een goede plaats, waar de inwoners van beide steden meer over hun partnerstad en over de landen waar de steden liggen te weten kunnen komen. In de zomer van 2016 werd er in Bibliotheek Veenendaal een Tsjechische culturele middag georganiseerd:

*“Op 27 augustus jl. vond bij de Bibliotheek Veenendaal een Tsjechische culturele middag plaats. De middag werd georganiseerd door stagiaire Monika Dolanská, die in het kader van de stedenband tussen Veenendaal en Olomouc in de zomermaanden stage liep in de bibliotheek. Op het programma stond een presentatie over Tsjechië, die Monika hield. Ondřej Grošaft, die ook Nederlands in Olomouc studeert, speelde Tsjechische liedjes op de vleugel en de accordeon. Ook de Veenendaalse dansgroep Nirkoda droeg aan het programma bij – zij trad met Tsjechische dansen op. Voor kinderen draaide de film *Buurman en Buurman*, die van Tsjechische oorsprong is. Bij de Horecagelegenheid *Met Stip* konden de bezoekers een lekkere Tsjechische koek - *Koláče* - proeven. Er waren diverse gasten waaronder uiteraard leden van de Stichting Stedenband maar ook verschillende mensen, die van Tsjechische afkomst zijn. Het was een geslaagde en gezellige middag en bracht waardevolle contacten mee!”*⁶⁹

De Tsjechische culturele middag was succesvol en zou kunnen worden beschouwd als het begin van een reeks andere dergelijke evenementen, die op een gezellige manier over beide steden en beide landen zouden kunnen informeren. Bovendien zouden zulke evenementen als een promotie van de stedenband kunnen werken. In beide steden zijn er misschien

⁶⁹ Stichting Stedenband Veenendaal-Olomouc: Nieuwsbrief nov. 2016

mensen die op een of andere manier met de andere stad samen zouden willen werken, maar niet weten dat er zo'n mogelijkheid überhaupt bestaat. Behalve het organiseren van evenementen, zou er ook in elke bibliotheek een "hoekje" over de andere stad kunnen ontstaan, waar er boeken en actualiteiten over de steden ter beschikking zouden kunnen staan.

Conclusie

In deze bachelorscriptie wilde ik definiëren, hoe de bibliotheek van de 21^e eeuw eruitziet. Ik wilde ook te weten komen, of er zo'n bibliotheek in Olomouc en Veenendaal is en of Bibliotheek Veenendaal en Bibliotheek Olomouc in de toekomst samen zouden kunnen werken.

In het eerste deel van de scriptie heb ik verschillende criteria beschreven waaraan een bibliotheek moet voldoen om zichzelf *de bibliotheek van de 21^e* te kunnen noemen. Ik heb drie thema's behandeld, namelijk architectuur, rol en functie, en promotie van bibliotheken. In het tweede deel werden de criteria op Bibliotheek Veenendaal en Bibliotheek Olomouc toegepast en werden beide bibliotheken uitvoerig beschreven. Beide bibliotheken voldoen in veel opzichten aan het idee van de bibliotheek van de 21^e eeuw, maar toch zijn er nog een paar dingen, die verbeterd zouden kunnen worden, vooral bij Bibliotheek Olomouc. Vervolgens werden er een paar ideeën voorgesteld voor onderlinge inspiratie en een mogelijke samenwerking tussen beide bibliotheken.

Uit het hoofdstuk over de architectuur blijkt dat moderne bibliotheken in een gebouw gevestigd moeten zijn, dat oorspronkelijk voor een bibliotheek is bedoeld en niet in een (oud) gebouw dat voor een ander doel werd gebouwd. Moderne bibliotheken hebben namelijk voldoende en geschikte ruimte nodig om hun rol en functie behoorlijk te kunnen vervullen. Bibliotheek Olomouc bijvoorbeeld is sinds 1949 in het gebouw van de voormalige residentie van het districtshoofd gevestigd, dat geen geschikt gebouw voor een bibliotheek is.

In het deel over het interieur werd het zgn. *winkelconcept* vermeld. Het gaat om de manier van boeken presenteren. De boeken zouden namelijk niet langer alleen propvol in boekenrekken moeten staan, ze zouden geëtaleerd moeten worden, zoals je dat in een boekwinkel kunt zien. Zo worden ze voor lezers aantrekkelijker. Bovendien ziet de hele bibliotheek er dan meer ontspannend en toegankelijker uit.

In het hoofdstuk over de rol en functie van bibliotheken werden twee belangrijke termen vermeld, namelijk *third place* en *woonkamer van de stad*. Dat wil zeggen, dat bibliotheken een plaats zouden moeten zijn waar je je vooral goed voelt, en waar je vrije tijd door kunt brengen. De bibliotheek zou de rol van een woonkamer van de stad moeten vervullen, dus een plek waar de inwoners van de stad elkaar kunnen ontmoeten, de nieuwste informatie te weten kunnen komen en met een kopje koffie rustig hun krant, tijdschrift of boek kunnen

lezen. De aanwezigheid van een café in het bibliotheeksgebouw is dus ook van groot belang.

Het hoofdstuk over de promotie van bibliotheken behandelde de interne en externe PR (public relations). Bij de interne PR werd gezegd dat een intranet handig is. Hiermee kunnen de medewerkers namelijk informatie en ideeën uitwisselen. Wat de externe PR betreft, is vooral duidelijkheid en herkenbaarheid van promotiematerialen van belang. In Nederland wordt dit met het merk *de Bibliotheek* opgelost, dat een gemeenschappelijk logo en gemeenschappelijke huisstijl biedt.

Deze scriptie kan beschouwd worden als een aanleiding voor samenwerking tussen beide bibliotheken in het kader van *Stedenband Veenendaal Olomouc*. Na het afmaken van de scriptie heb ik me twee doelen voor de toekomst gesteld. Ten eerste wil ik graag helpen om het idee van de samenwerking te verwezenlijken en ten tweede wil ik meer over de mogelijkheden voor het bouwen van een nieuw gebouw voor Bibliotheek Olomouc te weten komen. Het gaat vooral om een goed en sterk *verhaal*, een origineel idee, dat voor de stad of een andere instantie overtuigend genoeg zou zijn om financiële steun voor een nieuw gebouw te geven. Olomouc is namelijk een stad die zeker een representatieve bibliotheek verdient.

Resumé

Tato bakalářská práce se zabývá podobou a rolí knihovny ve 21. století na konkrétním příkladu dvou vybraných knihoven v Nizozemsku a v České republice. Jedná se o městskou knihovnu ve Veenendaalu a v Olomouci. Obě města jsou od roku 1993 partnerskými městy a spolupracují v mnoha oblastech, proto je také v závěrečné kapitole navržena spolupráce obou knihoven v rámci partnerství měst.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol. První část tvořená čtyřmi kapitolami se věnuje popisu knihovny 21. století a druhá část, sestávající ze tří kapitol, se zabývá knihovnami ve Veenendaalu a v Olomouci a jejich možnou spoluprací.

První kapitola je věnována stručné historii knihovnictví, přičemž je kladen důraz na měnící se roli knihovny ve společnosti. Druhá kapitola pojednává o architektuře současných knihoven. Je popisován jak exteriér, tak interiér budovy. U interiéru knihoven je například podrobněji rozebrán tzv. prodejní koncept. Ve třetí kapitole je popisována role a funkce knihovny 21. století. Knihovny už dávno nejsou pouze místem, kde si lidé půjčují knihy. V dnešním světě chtějí být i tzv. třetím místem a plnit funkci „obýváku města“. Čtvrtá kapitola se zabývá prezentací knihovny na veřejnosti i mezi samotnými zaměstnanci knihovny.

Pátá kapitola je věnována podrobnému popisu městské knihovny ve Veenendaalu, šestá pak popisu městské knihovny v Olomouci. V závěrečné, sedmé kapitole je nastíněna možnost spolupráce obou knihoven a navrženo, v čem by se knihovny mohly vzájemně inspirovat.

Summary

This Bachelor's thesis is dealing with a role of libraries in the 21st century. To illustrate the magnitude of contemporary institutions, two libraries are introduced - a municipal library in Veenendaal (Holland) and a municipal library in Olomouc (the Czech Republic). The mentioned cities have closely cooperated together in many issues since 1993 as they closed a deal and went into a partnership in that year. That is the reason for a final suggestion that they could cooperate in "library terms" as well.

The thesis is divided into seven chapters. The first part consisting of four chapters, put the emphasis on the description of libraries in the 21st century in general. As far as the second part goes, there is described how systems of both institutions function, with a conclusion suggesting their cooperation.

The first chapter is devoted to a concise history of librarianship where the change of libraries in the 21st century is stressed. The second chapter is about the architecture of contemporary libraries. Moreover, both interior and exterior patterns of the buildings are depicted. To elaborate on the interior, a trading concept is introduced. The third chapter provides with analysis of function and role of a 21st century library. It has been discovered that a library is no more a place where you just borrow a book. On the other hand, in these days libraries should also serve as "third place," meaning as comfortable as an old shoe. The fourth chapter explains how such institutions introduce themselves to the general public.

Next part is provided with a detailed description of both libraries - in Veenendaal and then in Olomouc. The final chapter outlines a potential cooperation of both libraries so that they could benefit from each other.

Bronnen

Literatuur

ANTLOVÁ, Martina. *Propagace knihoven a jejich služeb*. Brno: 2006.

CAMPBELL, James W.P. *De bibliotheek. Hoogtepunten uit de wereldgeschiedenis*. Bussum: THOTH, 2013.

CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha: Karolinum, 2008.

KURKA, Ladislav. *Architektura knihoven*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2011.

MANGUEL, Alberto. *Knihovna v noci*. Brno: Host, 2009.

PATOKOVÁ, Lenka. *Knihovna a architektura 2005: interiéry knihoven*. Praha: Státní technická knihovna, 2005.

POJSL, Miloslav, HYHLÍK, Vladimír. *Olomouc očima staletí*. Olomouc: Spotřební družstvo Jednota Olomouc, 1992.

PRUCKOVÁ, Lenka. *Knihovna města Olomouce*. Olomouc: Knihovna města Olomouce, 2005.

Internetbronnen

BRAECKMAN, Jan. *De openbare bibliotheek in tijden van Google*. [online]. [gecit. 2017-04-13]

<[http://www.vvsg.be/Vrijetijdsbeleid/Cultuur/Documents/bibliotheek/2010Lokaal%208-9%20\(De%20openbare%20bibliotheek%20in%20tijden%20van%20Google\).pdf](http://www.vvsg.be/Vrijetijdsbeleid/Cultuur/Documents/bibliotheek/2010Lokaal%208-9%20(De%20openbare%20bibliotheek%20in%20tijden%20van%20Google).pdf)>

KUNST, Hanneke. *Bibliotheek moet zich opstellen als retailer van nationale allure*. [online]. [gecit. 2017-04-12]

<<http://www.bibliotheekblad.nl/rubrieken/artikel/1000003462>>

MERTA, Dan. *Funkce, prostředí, estetika*. [online]. [gecit. 2017-04-02]. <http://bulletin.skipcr.cz/prezentace/val_hro_architektura/Merta1.pdf>

VERMEIRE, Geert. *De figuratieve bibliotheek: verbeelding en hedendaagse kunst in de openbare bibliotheek*. [online]. [gecit. 2017-04-14] <http://www.themilena.com/pdf-files-projects-the-milena-principle/200304_Vermeire.pdf>

De bibliotheek anders bekeken. [online]. [gecit. 2017-04-14]
<[https://www.yumpu.com/nl/document/view/19455883/de-bibliotheek-anders-bekeken-
vereniging-van-openbare->](https://www.yumpu.com/nl/document/view/19455883/de-bibliotheek-anders-bekeken-vereniging-van-openbare-)

De Bibliotheek, maatschappelijk hart van de samenleving [online]. [gecit. 2017-04-14]
<<http://dbos.biblionet.nl/custom/download/Inspiratiesheets-Lowres.pdf>>

Webpagina van *De Boekenberg.* [online]. [gecit. 2017-04-05]
<https://www.deboekenberg.nl/>

Webpagina van *Bibliotheek Veenendaal.* [online]. [gecit. 2017-04-18]
<<http://www.bibliotheekveenendaal.nl/>>

Webpagina van *De Cultuurfabriek.* [online]. [gecit. 2017-04-18] <
<http://www.cultuurfabriek-veenendaal.nl/>>

Webpagina van *Het Cultuurgebouw.* [online]. [gecit. 2017-04-13]
<<https://www.hetcultuurgebouw.nl/>>

Webpagina van *Gemeente Veenendaal.* [online]. [gecit. 2017-04-18]
<<https://www.veenendaal.nl/>>

Webpagina van *Knihovna města Olomouce.* [online]. [gecit. 2017-04-18]
<<http://www.kmol.cz/>>

Webpagina *Marketing termen.* [online]. [gecit. 2017-04-16]
<http://www.marketingtermen.nl>

Webpagina van *Museum Veenendaal.* [online]. [gecit. 2017-04-18] <[http://www.viseum-
veenendaal.nl/](http://www.viseum-veenendaal.nl/)>

Webpagina van *Národní památkový ústav.* [online]. [gecit. 2017-04-21]
<<http://pamatkovykatalog.cz>>

Webpagina van *ThirdPlace.* [online]. [gecit. 2017-04-13] < <http://www.third-place.nl/>>

Webpagina van *Univerzita Palackého v Olomouci.* [online]. [gecit. 2017-04-21]
<<https://www.upol.cz>>

Webpagina van *Vereniging Openbare bibliotheken* [online]. [gecit. 2017-04-13]
<<http://www.debibliotheken.nl>>

Anotace

Jméno autora: Monika Dolanská

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta, katedra nederlandistiky

Název bakalářské práce: De bibliotheek van de 21e eeuw. Bibliotheek Veenendaal en Bibliotheek Olomouc – een casestudy

Název bakalářské práce v angličtině: The Library of 21st century. Library Veenendaal and Library Olomouc – a case study

Název bakalářské práce v češtině: Knihovna 21. století. Knihovna města Veenendaalu a Knihovna města Olomouc – případová studie

Vedoucí bakalářské práce: drs. Bas Hamers, M.A.

Počet znaků: 104 714 (text práce)

Počet titulů použité literatury

- a) literární zdroje: 8
- b) internetové zdroje: 18

Klíčová slova: bibliotheek, boekenwezen, Veenendaal, Olomouc, Stedenband Veenendaal Olomouc

Krátká charakteristika: Tato bakalářská práce se zabývá podobou a rolí knihovny ve 21. století na konkrétním příkladu dvou vybraných knihoven v Nizozemsku a v České republice – Knihovny města Veenendaalu a Knihovny města Olomouce. V první části jsou rozebrána kritéria, kterým by měla knihovna vyhovět, aby mohla být považována za moderní knihovnu 21. století. Jedná se o architekturu knihovnické budovy, roli a funkci knihovny ve společnosti a prezentaci knihovny na veřejnosti. V druhé části je detailně popisována knihovna ve Veenendaalu a v Olomouci, přičemž je v závěrečné kapitole navržena možná spolupráce obou knihoven.